29 ИЮЛ 1991

Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ, 1412 ЙИЛ, МУҲАРРАМ, 12-КУН.
ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ, АСАД, 5-КУН.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган | 1991 йил 24 июль, чоршанба, 140-сон | НАРХИ: ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН. СОТУВДА 10 ТИЙИН.

Депутатлик ҳаловат эмас

ВАКОЛАТ МАСЪУЛИЯТИ

Очиғи, Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига сайлашганда, аввалига довдираб қолдим. Мен кимман, бечора бир одамман. Яхшиям қайта қуриш бўлди-ю, мендақаларнинг кўксига шамол тегди. Аввалига депутатлик фаолиятим давомида ҳеч бир ишни қойиллатолмасам керак, деб ўйлаган эдим. Рост-да, ким ҳам менинг гапимга қулоқ соларди. Кейинчалик тушундимки, депутатлик мандати менга ўхшаган халқ ноиблари учун асосий қурол ҳам экан. Уни ишлатишим шарт экан. Агар ишлата олмасам, ҳеч кимга фойдам тегмаса, мардона қўл кўтариб, бу майдондан чиқиб кетишим, депутатлик ўрнимни кимгадир бўшатиб беришим керак экан.

Баъзи депутатлар сессияларда ҳадеб сўзга чиқавеирешади. Мен ҳам ўзимни «кўрсатмоқчи» бўлиб, биринчи сессияда сўз олдим. Адашиб қолмай, деб қўрққанимдан маърузачидек саволимни қоғозга ҳам тушириб олгандим. Барибир ҳаяжон зўрлик қилди, гапимдан чалкашиб кетдим. Ўша ҳолатимни эсласам, ҳалигача ўнғайсизланаман. Ахир ўша дамгача мен қишлоқдан нарига чиқмаган аёл эдим-да!

Энди-энди гапиришни ўрганаяпман, ҳозир унча-мунча одамга насиҳат қилишга қурбим етади, йиғилишларда дадилгина таклифларни кирита оламан.

Депутат учун сайловчилар наказини бажаришдан кўра муҳимроқ иш йўқ. Бу масалага келсак, Шўрбулоқ, Мўғол қишлоқларидаги 33-ўрта мактабнинг 844 ўринли янги биносини қуришни деярли ҳал қилиб қўйдик. Шу мақсад учун 375 минг сўм ажратилди. Қурилиш бошлангач, қолган маблағ ҳам берилди. Гулбулоқда ичимлик сув иншоотларини қуришга 240 минг сўм ажратилди. Уни Жиззахдаги Исоқ Ҳасанов бошчилик қилаётган 2-механизациялашган кўчма колонна бинокорлари қуришяпти. Бешта давлат хўжалигида табиий газ ўтказиш учун лойиҳа-смета ҳужжатлари тайёр. Уларга Ғаллаоролдан қўшимча трасса олиб бориш керак. Аммо бунга қувур етишмаяпти. Қувур топишга хўжалик раҳбарлари ёрдамлашишмоқда. Улар ҳозир таклифларимизни ўрганиб чиқишяпти. Тонготар қишлоғидаги 34-мактабнинг янги биносини қуришга 120 минг сўм ажратилди, Барлос қишлоғидаги 32-ўрта мактабнинг янги биноси эса қуриб ишга туширилди. Болалар янги ўқув йилини янги бинода бошлашади.

Районда бекор туриб қолган кўплаб ишчи кучлари бор. Уларни ижтимоий муҳофазалаш бугуннинг долзарб масаласига айланган. Шу сабабли район раҳбарлари жойларда майда корхоналар очишга катта аҳамият бериб тўғри қилишмоқда. Уларга қўлимдан келганича ёрдам бераяпман. Чунки районимиз хотин-қизларининг аҳволини яхши биламан, кўпгина хўжаликлар тоғ ён бағирларида жойлашган. Осмон узоқ, ер қаттиқ, ёнимизда қайнаб турган шаҳар йўқ, унинг саноати йўқ. Демак, ўша саноатни қишлоққа келтиришимиз керак.

Ҳозир бу борада дастлабки қадамлар қўйилди. Бахмал райони маркази—Ўсмат қўрғонида Жиззах устки кийимлар фабрикасининг цехи очилди, бошқа хўжаликларда ҳам шунақа цехлар очиш мўлжалланиб, тайёргарлик ишлари олиб борилмоқда. Кичик корхоналарни ривожлантиришда биз Жиззахдаги «Тараққиёт» ширкатига ва унинг раиси Рашид Ҳикматуллинга катта умид боғлаган эдик, лекин у ҳозирча умидларимизни кўнгилдагидек оқламаяпти. Биз бир кишига ишониб ўтирганимиз ҳам йўқ. Бошқалар билан ҳам музокаралар олиб бораяпмиз, кўпроқ ўз кучларимизни, имкониятларимизни ишга солиш пайидамиз.

Бизнинг хўжаликларда қанд лавлаги етиштирса бўлади. Уни экиш учун аввал шакар тайёрлаш цехлари очишимиз керак. Ўнта хўжаликда ўнта шунақа цех очиш учун икки миллион сўм пул керак. Афсуски, районимиз асосан чорвачилик, лалмикор деҳқончилик билан шуғулланганлиги учун ана шу икки миллион сўмни тополмай ўтирибмиз. Олтинчи сессияга шу ҳақда ўз таклифимни киритдим. Сўровим ижобий ҳал бўлади, деган умиддаман. Бизда мева-сабзавот, боғдорчилик, узумчилик яхши ривожланган, аммо уларни қайта тайёрловчи, ишловчи корхоналар йўқ. Бундай корхоналарни қуриш учун пул керак... Ҳар йили тупроққа қоришиб, ириб-чириб кетаётган маҳсулотларга ичинг ачийди. Яна булар — Бахмал тоғининг маҳсулотлари! Кимки Бахмал узумини, олмасини доимо ейишни истаса, бизга саноатни келтиришда яқиндан ёрдам берсин, дея мурожаат этгим келади.

Муяссар ОТАҚУЛОВА,
Бахмал районидаги «Гулбулоқ» давлат хўжалиги сут-товар фермасининг сигир соғувчиси, Ўзбекистон ССР халқ депутати.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг қонуни

ЎЗБЕКИСТОН ССРНИНГ МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚБУЗАРЛИК ТЎҒРИСИДАГИ КОДЕКСИГА ҲАМДА ЎЗБЕКИСТОН ССРНИНГ ЖИНОЯТ-ПРОЦЕССУАЛ КОДЕКСИГА ЎЗГАРТИШЛАР ВА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ҲАҚИДА

Ўзбекистон ССРнинг давлат солиқ идоралари тўғрисидаги Низом тасдиқланганини муносабати билан Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши қарор қилади:

Ўзбекистон ССРнинг қуйидаги қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритилсин:

1. 1985 йил 13 декабрдаги Ўзбекистон ССР қонуни билан тасдиқланган Ўзбекистон ССРнинг Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги Кодексига (Ўзбекистон ССР Олий Советининг Ведомостлари, 1985 йил, № 35, 411-модда):

а) 175, 175^1 ва 176-моддалар қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«175-модда. Фойда (даромад)ни яширганлик (камайтириб кўрсатганлик) ёки солиқ солинадиган бошқа объектларни яширганлик (ҳисобга олмаганлик)

Фойда (даромад)ни яширганлик (камайтириб кўрсатганлик) ёки солиқ солинадиган бошқа объектларни яширганлик (ҳисобга олмаганлик), шунингдек бухгалтерлик ҳисоб-китобининг йўқлиги ёки ҳисоб-китобни белгиланган тартибни бузиб олиб борганлик ҳамда бухгалтерлик ҳисоботларини бузиб кўрсатганлик, солиқларни ҳамда бюджетга ва бюджетдан ташқари жамғармаларга тўланадиган бошқа тўловларни ҳисоблаб чиқариш ҳамда тўлаш билан боғлиқ бўлган бухгалтерлик ҳисоботлари, баланслар, ҳисоб-китоблар, декларациялар ва бошқа ҳужжатларни тақдим этмаганлик, ўз вақтида тақдим этмаганлик ёки белгиланмаган шаклда тақдим этганлик, —

корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг айбдор мансабдор шахсларига тўрт юз сўмдан саккиз юз сўмгача миқдорда жарима солинишига сабаб бўлади.

Маъмурий жазо берилганидан кейин бир йил мобайнида такрор содир этилган худди шундай хатти-ҳаракатлар, —

саккиз юз сўмдан бир минг беш юз сўмгача миқдорда жарима солинишига сабаб бўлади».

«175^1-модда. Тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш тартибини бузганлик ёки тадбиркорликнинг тақиқланган тури билан шуғулланганлик

Тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш тартибини бузганлик ёки тадбиркорликнинг махсус тақиқланган тури билан шуғулланганлик, даромадлар ҳисоб-китобининг йўқлиги ёки уни белгиланган тартибни бузган ҳолда олиб борганлик, даромадлар ҳақидаги декларацияларни тақдим этмаганлик ёки ўз вақтида тақдим этмаганлик ёхуд декларацияга нотўғри маълумотларни киритганлик,

фуқароларга юз сўмдан беш юз сўмгача миқдорда жарима солинишига сабаб бўлади.

Маъмурий жазо берилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилган худди шундай хатти-ҳаракатлар, —

беш юз сўмдан саккиз юз сўмгача миқдорда жарима солинишига сабаб бўлади».

«176-модда. Давлат солиқ идораларининг қонуний талабларини бажармаслик

Давлат солиқ идораларининг қонуний талабларини бажармаганлик, шунингдек уларнинг ўз хизмат вазифаларини бажаришига халақит берганлик, —

мансабдор шахсларга ва фуқароларга, юз сўмдан беш юз сўмгача миқдорда жарима солинишига сабаб бўлади».

б) 228-модданинг биринчи қисмидан «175, 175^1, 176» рақамлари чиқариб ташлансин;

в) Кодекс қуйидаги мазмунда бўлган 254^2-модда билан тўлдирилсин:

«254^2-модда. Давлат солиқ идоралари

Давлат солиқ идоралари ушбу Кодекснинг 175, 175^1 ва 176-моддаларида кўзда тутилган маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни кўриб чиқади.

Давлат солиқ идоралари номидан маъмурий ҳуқуқбузарлик ҳақидаги ишларни кўриб чиқиш ва маъмурий жазо беришга давлат солиқ идораларининг бошлиқлари ва уларнинг ўринбосарлари ҳақлидирлар».

г) 321-модданинг иккинчи қисмидан «175, 176» рақамлари чиқариб ташлансин.

2. 1959 йил 21 майдаги Ўзбекистон ССР Қонуни билан тасдиқланган Ўзбекистон ССР Жиноят-процессуал Кодексининг (Ўзбекистон ССР Олий Советининг Ведомостлари, 1959 йил, № 6, 3-модда), 97-моддаси қуйидаги мазмунда бўлган 7-банд билан тўлдирилсин:

«7) давлат солиқ идоралари — солиқ ҳақидаги қонунлар бузилганлиги тўғрисидаги ишлар бўйича».

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 14 июнь.

Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасида

Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси жамоа хўжаликлари, давлат хўжаликлари ва бошқа қишлоқ хўжалик корхоналарининг мева-сабзавот маҳсулотлари етиштиришдан кўпроқ манфаатдор бўлишини таъминлаш мақсадида ҳамда саноат маҳсулотлари қимматлашганлигини, қишлоқ хўжалик ходимлари учун компенсация тўлаш жорий этилганлигини ҳисобга олиб, республика жамғармасига етказиб бериладиган мева-сабзавот маҳсулотларининг энг юқори шартнома нархларини ошириш тўғрисида қарор қабул қилди.

Ўзбекистон ССР Давлат нарх комитетининг манфаатдор ташкилотлар билан келишилган таклифига мувофиқ Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг илгари қабул қилган қарори билан тасдиқланган мева-сабзавот маҳсулотлари энг юқори нархлари даражаси 25 фоиздан 100 фоизгача оширилади.

Ўзбекистон ССР Давлат нарх комитетига Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалик вазирлиги, Ўзбекистон мева-сабзавот ва виночилик саноати концерни ҳамда Ўзбекистон мева-сабзавот маҳсулотларини тайёрлаш, асраш ва сотиш билан шуғулланувчи кооператив бирлашмаси билан биргаликда саноат йўли билан қайта ишлашга топшириладиган узумнинг техник навлари харид нархларини икки ҳафта муддат ичида кўриб чиқиш ва тасдиқлаш топширилди.

Қабул қилинган қарор жамоа хўжаликлари ва давлат хўжаликларининг республика фондига етказиб бераётган маҳсулотини кўпайтиришга, мева-сабзавотчиликнинг иқтисодий самарадорлигини оширишга қаратилган.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН ССР ДАВЛАТ СОЛИҚ ИДОРАЛАРИ ТЎҒРИСИДАГИ НИЗОМНИ ТАСДИҚЛАШ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши қарор қилади:

Ўзбекистон ССРнинг давлат солиқ идоралари тўғрисидаги Низом тасдиқлансин (илова қилинади).

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси Ш. ЙЎЛДОШЕВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 14 июнь.

ТОМОРҚА — ДАРОМАД МАНБАИ

ЖИЗЗАХ шаҳар «Сайқал» маҳалласида Президент қарорига мувофиқ 85 оилага 12 сотихдан ер ажратилди. Кишилар бу жойга иморат қурмоқдалар, ҳозирча бунга қурби етмаганлар эса картошка, бодринг, сабзи-пиёз экиб, ўз оилаларини таъминламоқдалар, ортганини шаҳар бозорига чиқариб сотмоқдалар.

— Менинг ўзим ўтган йили икки фарзандим учун олган 24 сотих ердан беш минг сўм соф даромад қилдим, — дейди маҳалла қўмитаси раиси Абдушукур Бўриев. — Еб-ичганимиз бу ҳисобда йўқ. Э, бу томорқа дегани кони фойда!

Қани эди ҳамма ҳам шундай ўйласа. Ҳамма ҳам шундай меҳнат қилса. Шунда халқни бўғиб келаётган қимматчилик аста-секин барҳам топармиди...

А. МАМАРАСУЛОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

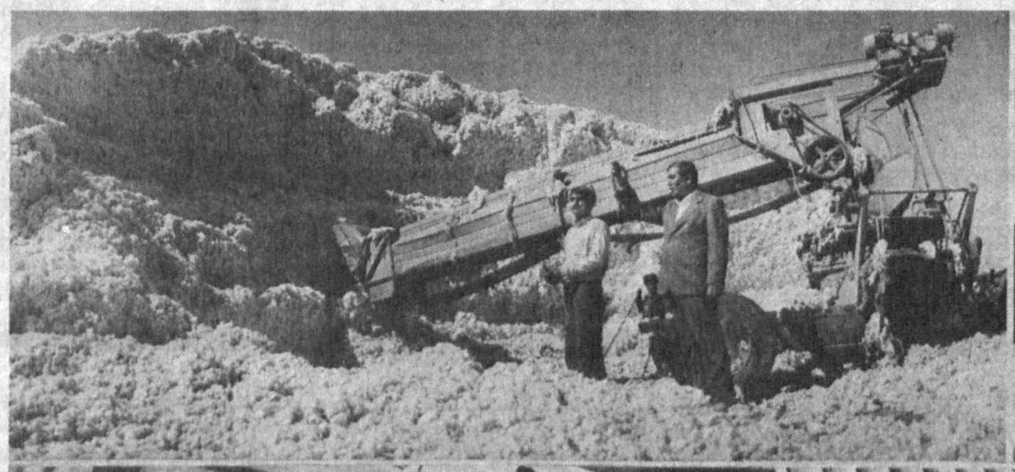

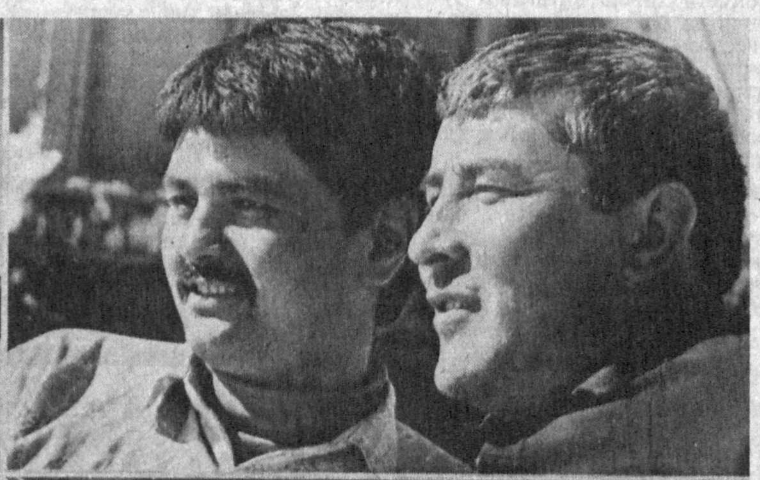

Ез фасли довондан ошиб, тарози палласи кузга оға бошлади. Бу пайтда нафақат деҳқон, балки уларнинг шериклари — пахта қабул қилувчилар ва тозаловчиларнинг ҳам юмушлари ўн чандон ортади. Янгиариқ пахта тозалаш заводи жамоаси бултур хўжаликлардан 27 минг тоннадан зиёд оқ олтин қабул қилиб олган эди. Улар бу йилги мавсумга ҳам пухта тараддуд кўрмоқдалар. Шу кунлардаги барча тадориклар деҳқонга эш, кўмакдош бўлишга қаратилган.

СУРАТЛАРДА: 1. РП машинаси пахтани момиқ ажратиш цехига узатаяпти. 2. Операторлар Абдулла Матқурбонов ва Абдулла Матқурбеков. 3. Тарозибон Машариф Отажонов. 4. Йигирув корхоналарига жўнатилаётган пахта толалари.

Шоназар ИБРОҲИМОВ олган суратлар.

Водийларни кезганда...

М. МАРДИЕВ:

БУХОРО. «Советская Бухара» рўзномасининг «Бухарский курьер» номли иловаси муштарийлар қўлига тегди. Унинг илк сони 5 минг нусхада чоп этилди.

Илова саҳифаларида турли ахборотлар, эълонлар, тижорат хабарларидан ташқари ижтимоий муаммоларга бағишланган, шов-шув бўладиган оммабоп мақолалар бериб бориш режалаштирилган.

* * *

ВИЛОЯТ пойтахтида корейс, форс-тожик, Бухоро яҳудийлари маданият марказлари фаолият кўрсатаётган эди. Яқинда булар қаторига турк маркази ҳам қўшилди. Марказ жамоасининг мақсади миллатлараро муносабатларни яхшилаш, дўстлик алоқаларини кучайтириш, ёшларнинг байналмилал тарбиясига алоҳида эътибор беришдир.

З. ЮНУСОВ:

* * *

ИЗБОСКАН. «Октябрь 50 йиллиги» давлат хўжалигида сабзавот ва мевани консервалайдиган кичик корхона ишга тушди. Ҳозир янги ҳосилдан кунига бир ярим минг шартли банка маҳсулот тайёрланмоқда. Илгари хўжалик ана шу сабзавот-мевани узоқ ўлкаларга юборарди. Йўлда бир қисми нобуд бўлганлигини баҳона қилиб, деҳқонга арзимаган ҳақ тўлашарди. Кичик корхона қурилгандан сўнг сарсонгарчиликлар барҳам топди. Хўжалик дала ва боғларида етиштирилган ҳосил корхонани юргизаяпти.

* * *

ЯНГИ ташкил этилган хўжалик ҳисобидаги тайёрлов-сотув корхонаси аҳоли томорқасида етиштирилган сабзавот-мевани пешма-пеш қабул қилиб олаяпти. Ҳисоб-китоб ҳам тарози бошида бўлаяпти.

Бу қулайлик шарофати билан деҳқонлар бозорга бориш, сотиш ташвишидан халос бўлдилар. Маҳсулот топширувчилар кун сайин кўпаймоқда. Корхона аҳолидан 1100 тонна карам, 300 тоннадан зиёд помидор ва бошқа турдаги қишлоқ хўжалик маҳсулотлари харид қилиб, узоқ ўлкалардаги истеъмолчиларга жўнатди.

* * *

А. ЭРГАШЕВ:

БАХМАЛ. «Сангзор» давлат хўжалигида ташкил этилган Молгузар ширкатида Ангор эчкиларини кўпайтиришга киришилди. Яқинда ширкатчилар ана шу эчкилар жунидан аёллар нимчаси, рўмол тўқийдиган цехни ишга туширишди. Ҳозир цехда саккиз нафар тўқувчи қиз ишлашаяпти.

* * *

САНГЗОР қишлоғида электр қуввати билан ҳаракатланадиган мой-жувоз қурилаяпти. У ишга тушса бодом, зиғир, кунжут ёғидан аҳоли баҳраманд бўлади.

* * *

СУТЛИБУЛОҚ, Совуқбулоқ, Дувлат, Чайиш қишлоқларининг фуқаролари республика телекўрсатувларини томоша қилиша олмасди. Улар шу пайтгача бир неча бор вилоят, район, қишлоқ кенгашлари раҳбарлари ва депутатларига мурожаат этишди. Яқинда ўша атрофдаги баландликда телекўрсатувларни узатувчи қурилма ўрнатилди ва ниҳоят қишлоқлар аҳолисининг орзуси ушалди.

Т. РАЗЗОҚ:

ДЕНОВ. Сурхондарё вилоят матлубот жамиятининг Деновдаги 2-автоколоннаси ҳайдовчилари жигаристонликлар ҳисобига 1144 сўм пул ўтказдилар. Тўғри, бу пул ҳозирги қимматчилик шароитида йиртиққа ямоқ ҳам бўлмайди. Аммо жигаристонлик биродарларимиз Ўзбекистоннинг жанубида ҳам ўзларидан орттириб ватандош қайғусига шерик бўладиган, мадад берадиган дўстлари борлигини ҳис этиб туришса ёмон бўлмас.

* * *

ЎРТА мактабни олтин медал билан битирганлар олий ўқув юртига киришда имтиёзга эга. Шунинг учун ҳам битирув йилида олтин медалнинг машмашаси бўлади.

Бу йил шу масаладаги тартибларга жиддий ўзгартиш киритилди. Чунончи, даъвогарлар маориф бўлими қошидаги махсус комиссия синовидан ўтадилар.

Яқинда Денов районида 80 нафар битирувчи олтин ва кумуш медалга даъвогарлик қилган эди. Аммо имтиҳонда борйўғи 31 нафар ўқувчи иштирок этди. Синовдан сўнг 10 нафар ўқувчининг олтинга, 8 нафарининг кумуш медалга муносиблиги маълум бўлди.

Парламент янгиликлари

ЕРНИ ЭЪЗОЗЛАЙЛИК

Республикамизда минерал ўғитлар ва химия воситаларидан фойдаланиш қандай аҳволда? Бу борада йўлга қўйилган назорат ишларидан қониқса бўладими? Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Экология ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш масалалари комитетининг яқинда бўлиб ўтган мажлисида ана шу саволларга аниқ-ойдин жавоб қайтарилди. Минерал ўғитлар ва пестицидлардан фойдаланишдаги бошбошдоқликлар ҳамон экологик вазиятнинг бузилиши сабабларидан бири бўлиб турибди. Натижада экин майдонлари, айниқса суғориладиган ерлар тобора кўпроқ заҳарланаётир. Химикатларни сақлаш ва тақсимлашда тартиб-интизом йўқ.

Мажлисда заҳарли моддаларни ташиб келиш ва қўлланишдаги пала-партишликлар конкрет мисоллар ёрдамида очиб ташланди. Ана шу мақсад учун фойдаланилаётган омборларнинг 40 фоизигина тегишли талабларга жавоб беради, холос. Пахта далалари ва қишлоқ хўжалик тайёрагоҳларида пестицид ва минерал ўғитлар қаровсиз ҳолда ётганлиги аниқланди. Кишиларнинг нитратлардан заҳарланиши кўпаётганлиги, азот ўғитларига йил сайин ортиқча буюртма берилаётганлиги билан келишиш мумкин эмас.

Комитет мажлисида тегишли вазирликлар ва комитетларга химия воситаларидан фойдаланишни камайтириш ва ундан умуман воз кечишга қаратилган чора-тадбирлар белгилашдан тортиб, ер ва қишлоқ хўжалик маҳсулотларини заҳарлаганлик учун ҳақ тўлашни жорий этишгача бўлган чора-тадбирлар қўлланиш тавсия этилди.

ҚОНУН ЛОЙИҲАЛАРИ ТАЙЁРЛАНМОҚДА

Ҳар йили қанча-қанча транспорт эгалари ўзларини страхование қилдирмаганликларидан зарар кўрмоқдалар. Йўлда содир бўлган авария туфайли жабр кўрганлар орасида нафақа ололмаган, тегишли моддий ёрдамдан бебаҳра қолаётганлар ҳам топилади. Товон тўловини ололмаганлар-чи?

«Шахсий транспорт эгаларининг мажбурий давлат страхованиеси ҳақида»ги қонун ана шу масалаларга аниқлик киритиши керак. Транспорт, йўл хўжалиги, алоқа ва информатика комитети шу ишга бош қўшди. Ушбу қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш учун алоҳида ишчи гуруҳи тузилди. Республика Давлат страхованиеси идораси, Молия вазирлиги, Автомобиль транспорти, Ички ишлар вазирликлари мутахассислари ҳамда ҳуқуқшунос олимлардан ташкил топган гуруҳ қонун лойиҳаси асослари қандай бўлиши кераклиги, унинг молиявий жиҳатлари, страхование пулларидан фойдаланиш тартиб-қоидалари устида иш олиб бормоқдалар.

Шунингдек комитетда «Ўзбекистон ССРда йўл ҳаракати тўғрисида»ги қонун лойиҳасини тайёрлаш ишлари ҳам бошлаб юборилди.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ 1991 ЙИЛ 14 ИЮНДАГИ ҚАРОРИ БИЛАН ТАСДИҚЛАНГАН

ЎЗБЕКИСТОН ССРНИНГ ДАВЛАТ СОЛИҚ ИДОРАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

НИЗОМ

1. Ушбу Низом Ўзбекистон ССР давлат солиқ идораларининг бюджетга ва бюджетдан ташқари жамғармаларга солиқ ҳамда бошқа мажбурий тўловларни ундириш, солиқлар, йиғимлар, божлар ва бошқа мажбурий тўловларнинг тўғри, тўлиқ ҳисобланиши ҳамда ўз вақтида тўланиши, шунингдек солиқларга доир қонунларга риоя этилишини назорат қилиш вақтидаги ҳуқуқлари, вазифалари ва масъулиятларини белгилаб беради.

2. Давлат солиқ идораларининг асосий вазифаси солиқлар ҳақидаги қонунларга риоя қилинишини таъминлаш, солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар тўловчиларнинг барчасини тўлиқ ҳисобга олиб бориш, бу тўловларнинг тўғри ҳисобланиши ва тўлаб борилишини назорат қилишдан иборат.

Ўзбекистон ССРнинг давлат солиқ идоралари системаси

3. Ўзбекистон ССРнинг давлат солиқ идоралари системасига:

Ўзбекистон ССР Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат солиқ бош бошқармаси;

Қорақалпоғистон МССР Давлат солиқ бошқармаси;

вилоятлар ва Тошкент шаҳридаги давлат солиқ бошқармалари;

ноҳия, шаҳар ва шаҳар ноҳияларидаги давлат солиқ инспекциялари киради.

4. Барча даражадаги давлат солиқ идоралари юридик шахслар бўлиб, банк муассасаларида ўзларининг ҳисоб ва жорий счётларига ҳамда номи ўзбек ва рус тилларида ёзилиб, Ўзбекистон ССР Давлат гербининг тасвири туширилган муҳрларига эга бўладилар.

Давлат солиқ идораларининг фаолиятини тартибга солувчи қонунлар

5. Ўзбекистон ССРнинг давлат солиқ идоралари ўз фаолиятларида Ўзбекистон ССР Конституциясига, СССР ва Ўзбекистон ССР қонунларига, Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг бошқа қарорларига, Ўзбекистон ССР Президентининг фармонларига, Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишларига амал қиладилар.

Давлат солиқ идораларининг ҳуқуқлари

6. Давлат солиқ идоралари ўз зиммаларига юклатилган вазифаларнинг самарали бажарилишини таъминлашлари учун уларга:

а) Ўзбекистон ССР вазирликлари ва идораларининг, мулкчилик ва хўжалик юритиш шаклларидан қатъий назар, республика корхоналари, бирлашмалари, кооперативлари, кичик корхоналари, муассасалари ва ташкилотларининг, шу жумладан совет ва чет эл юридик шахслари ҳамда фуқаролари иштирокидаги қўшма корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотларнинг, банклар ва суғурта ташкилотларининг, совет фуқаролари, чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахсларнинг (қуйида корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва фуқаролар деб юритилади) солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни ҳисоблаш ҳамда бюджетга ва бюджетдан ташқари жамғармаларга тўлаш билан боғлиқ пул ҳужжатлари ва бухгалтерия ҳужжатларини, декларациялари ҳамда бошқа ҳужжатларини текшириш, текшириш пайтида пайдо бўладиган саволлар бўйича тегишли тушунтиришлар, маълумотномалар ва маълумотлар олиш;

б) солиқ солиш мақсадида текширилаётган корхоналар, бирлашмалар, ташкилотлар ва фуқароларнинг фаолиятига доир зарур маълумотлар, маълумотномалар, ҳужжатлар ва уларнинг нусхаларини бошқа корхоналар, муассасалар, ташкилотлар (шу жумладан банклар, суғурта ташкилотлари ва бошқа кредит муассасалари) ҳамда фуқаролардан олиш;

в) корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва фуқаролардан фойдани (даромадни) ёки бошқа объектларни солиқ тўлашдан яширганлигидан (камайтириб кўрсатганлигидан) далолат берувчи ҳужжатларни, тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш тартибини бузаётган фуқаролардан эса — лицензиялар, патентлар ёки рўйхатдан ўтказганлик тўғрисидаги гувоҳномаларни олиб қўйиш ва бундай тартиб бузишлар ҳақидаги материалларни мазкур фаолият билан шуғулланишга рухсат берган халқ депутатлари Советларининг ижроия қўмиталарига юбориш;

г) фойдани (даромадни) яшириш ҳоллари ва бошқа суиистеъмоллар аниқланган вақтда кассаларни ва ҳужжатлар сақланадиган жойларни сурғучлаб қўйиш, хом ашё, ярим тайёр маҳсулотлар ва тайёр буюмларнинг намуналарини, шунингдек ҳужжатларни олиб қўйиш ва уларни таҳлил қилиш, текшириш, экспертизадан ўтказиш учун Ўзбекистон ССР қонунларига мувофиқ равишда жўнатиш;

д) корхоналар, муассасалар ва ташкилотлардан, шунингдек фуқаролардан текшириш мақсадида маҳсулот харид қилиб олиш ва уларнинг савдо қоидаларига, белгиланган нархларга, товарларни сотиш ва хизмат кўрсатиш қоидаларига қандай риоя қилаётганликларини текшириш;

е) ўз ваколатларини амалга ошириш вақтида корхоналар, муассасалар, ташкилотлар (шу жумладан махсус иш режимидаги корхоналар) ва фуқаролар фойда (даромад) олиш учун фойдаланаётган ёки солиқ солиш объектларини сақлаш билан боғлиқ бўлган ҳар қандай ишлаб чиқариш биноларини, омборхоналарни, савдо ва бошқа биноларни қаерда жойлашганлигидан қатъи назар, қонунда белгиланган тартибда текшириб чиқиш. Корхоналар, муассасалар, ташкилотларнинг раҳбарлари, фуқаролар давлат солиқ идоралари мансабдор шахсларининг мазкур биноларни текшириб чиқишига йўл қўйишдан бош тортганлари тақдирда ушбу мансабдор шахслар жисмоний шахсларнинг солиқ солиниши лозим бўлган даромадини улар олаётган даромаддан далолат берувчи ҳужжатлар асосида ва худди шундай фаолият билан шуғулланадиган шахсларга солинадиган солиқларни ҳисобга олган ҳолда белгилашга, юридик шахсларга нисбатан эса Ўзбекистон ССР қонунларида кўзда тутилган чораларни қўллашга ҳақлидирлар;

ж) текширилаётган корхоналар, муассасалар ҳамда ташкилотларнинг раҳбарлари ва бошқа мансабдор шахслардан, шунингдек фуқаролардан текширувда аниқланган Ўзбекистон ССРнинг солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар ҳақидаги қонунларини ҳамда тадбиркорлик фаолияти тўғрисидаги қонунларни бузиш ҳолларини бартараф этишни талаб қилиш ва бундай талаблар бажарилишини назорат қилиш;

з) ҳужжатлар асосида текшириш ўтказилишидан ёки давлат солиқ идораларининг ходимларини даромад олиш учун фойдаланилаётган биноларни текширишга киритишдан бош тортган, давлат солиқ идораларига ва уларнинг мансабдор шахсларига бухгалтерлик ҳисоботлари, баланслар, ҳисоб-китоблар, декларациялар, шунингдек солиқлар ҳамда мажбурий тўловларни ҳисоблаб чиқариш ва тўлаш билан боғлиқ бўлган бошқа ҳужжатларни бермаганлари (ёки беришдан бош тортганлари) тақдирда корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг банклардаги, бошқа молия-кредит муассасаларидаги ҳисоб-китоб ва ўзга счётлари бўйича операцияларини тўхтатиб қўйиш;

и) корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва фуқароларга нисбатан уларнинг қонунга хилоф битимлар бўйича ва бошқа ғайриқонуний асосларда топган маблағларини давлат фойдасига ундириб олиш тўғрисида (давлат пошлинаси тўлашдан озод қилинган ҳолда) судда даъво қўзғатиш;

к) белгиланган тартибда солиқлар тўғрисидаги қонунларни ва солиққа доир ишларни такомиллаштириш ҳақида таклифлар киритиш;

л) амалдаги қонунларда кўзда тутилган ўз вазифаларини бажариш ва ҳуқуқларидан фойдаланиш вақтида заруратга қараб, амалий ёрдам кўрсатишлари учун ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларни, статистика, банк идораларини ва бошқа назорат қилувчи идораларни, шунингдек аудитор хизматларини жалб қилиш;

м) тегишли даражадаги халқ депутатлари Советларига қуйи халқ депутатлари Советларининг республикада амал қилиб турган солиқ тўғрисидаги қонунларга зид қарорларини бекор қилиш ҳақида таклифлар киритиш ҳуқуқлари берилади.

7. Барча даражадаги давлат солиқ идораларининг бошлиқлари ва бошлиқ ўринбосарларига:

а) корхоналар, бирлашмалар, ташкилотлар ва фуқароларга нисбатан:

яшириниб қолинган (камайтириб кўрсатилган) фойданинг (даромаднинг) бутун суммасини ёки солиқ тўлашдан яшириб қолинган (ҳисобга киритилмаган) бошқа объект учун тўланадиган солиқ суммасини ҳамда худди шу сумма миқдорида жаримани, бир йил мобайнида қонун такрор бузилган тақдирда эса — яшириб қолинган (камайтириб кўрсатилган) фойданинг (даромаднинг) бутун суммасини ёки солиқ тўлашдан яшириб қолинган (ҳисобга киритилмаган) бошқа солиқ солинадиган объект учун тўланадиган солиқ суммасини ва жаримани икки ҳисса миқдорда ундириш;

фойда (даромад) ҳисобга олинмаганлиги, у белгиланган тартибни бузиб ҳисобга олиб борилганлиги, ҳисобот бузиб кўрсатилганлиги учун, шунингдек бюджетга ҳамда бюджетдан ташқари жамғармаларга тўланадиган солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни ҳисоблаш ва тўлаш учун зарур бўлган солиқ декларациялари, ҳисоботлар, ҳисоб-китоблар ва бошқа ҳужжатлар тақдим этилмаганлиги, ўз вақтида тақдим этилмаганлиги ёки белгиланмаган шаклда тақдим этилганлиги учун корхона тўлаши лозим бўлган солиқлар ёки бошқа мажбурий тўловлар суммасининг 10 фоизини ундириб олиш;

Ўзбекистон ССР банк муассасаларига солиқ бошқармалари ва инспекцияларининг тақдимига мувофиқ солиқлар ва бошқа мажбуриятлар бўйича боқимандаларнинг суммасини кечиктирилган ҳар бир кун учун 0,5 фоиз миқдорида пеня қўшиб ҳисоблаган ҳолда, шунингдек ушбу кичик бандда ва Ўзбекистон ССРнинг бошқа қонун ҳужжатларида назарда тутилган жарималар ва бошқа жазо суммаларини корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг ҳисоб рақамларидан биринчи навбатда (иш ҳақи бўйича тўловлар ва унга тенглаштирилган бошқа тўловлар бундан мустасно), фуқаролардан эса суд тартибида ундириб олиш;

б) корхона, муассаса ва ташкилотларнинг фойдани (даромадни) яшириб қолганликда (камайтириб кўрсатганликда) ёки солиқ ундириладиган бошқа объектларни яшириб қолганликда (ҳисобга киритмаганликда), шунингдек бухгалтерия ҳисоби бўлмаганлигида ё уни белгиланган тартибни бузиб юритганликда ва ҳисоботларни бузиб кўрсатганликда, бюджетга ва бюджетдан ташқари жамғармаларга солиқ ва бошқа тўловларни тўлаш билан боғлиқ бўлган бухгалтерия ҳисоботларини, баланслар, ҳисоб-китоблар, декларация ва бошқа ҳужжатларни тақдим қилмаганликда, ўз вақтида тақдим қилмаганликда ёки белгиланмаган шаклда тақдим этганликда айбдор бўлган мансабдор шахсларга — 400 сўмдан 800 сўмгача миқдорда, маъмурий жазо берилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилган шундай хатти-ҳаракатлар учун эса — 800 сўмдан 1500 сўмгача миқдорда;

тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланишнинг белгиланган тартибини бузганликда айбдор бўлган ёки махсус тақиқлаб қўйилган фаолият билан шуғулланаётган, фойдани (даромадни) ҳисобга олмаганликда, бу ҳисобни белгиланган тартибни бузиб юритишда, шунингдек солиқ ва бошқа мажбурий тўловларни ҳисоблаш учун зарур бўлган солиқ декларациялари, ҳисоб-китоблар ва бошқа ҳужжатларни тақдим этмаганликда, ўз вақтида тақдим этмаганликда ёки белгиланмаган шаклда тақдим этганликда айбдор бўлган фуқароларга — 100 сўмдан 500 сўмгача миқдорда, маъмурий жазо берилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилган шундай хатти-ҳаракатлар учун эса 500 сўмдан 800 сўмгача миқдорда;

корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг давлат солиқ идоралари талабларини бажармаётган, давлат солиқ идоралари ва уларнинг ходимлари текширув ва тафтиш ўтказиш чоғида ўз хизмат бурчларини ўташларига тўсқинлик қилаётган раҳбарлари ҳамда бошқа мансабдор шахсларига, шунингдек фуқароларга — 100 сўмдан 500 сўмгача миқдорда маъмурий жазо чоралари қўллаш ҳуқуқлари ҳам берилади.

Давлат солиқ идораларининг вазифалари

8. Ўзбекистон ССР давлат солиқ идоралари зиммасига:

а) Ўзбекистон ССР Конституциясига, Ўзбекистон ССР қонунларига, бошқа норматив ҳужжатларига, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва фуқароларнинг ҳуқуқлари ҳамда қонун билан муҳофаза этиладиган манфаатларига қатъий риоя қилиш;

б) Ўзбекистон ССРнинг солиқлар ҳақидаги қонунларига риоя этилишини, давлат солиқларининг, йиғимлар, божлар ва бошқа мажбурий тўловларнинг тўғри ҳисобланишини, ўз вақтида ҳамда тўлиқ тўланишини назорат қилиб бориш;

в) олий ҳокимият ва бошқарув идораларининг топшириқларига биноан бошқа идоралар билан биргаликда амалдаги қонунларга мувофиқ иқтисодиётни барқарорлаштириш жамғармасига, нафақалар жамғармасига, ижтимоий суғурта жамғармасига ва бошқа бюджетдан ташқари жамғармаларга тўловларнинг тўғри ҳисобланиши ва ўз вақтида ўтказилишини назорат қилиш;

г) тўловчилар, солиқ солинадиган объектлар тўлиқ ва ўз вақтида ҳисобга олинишини, фуқароларга солинадиган солиқлар тўғри ҳисобланишини таъминлаш, шунингдек якка тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш тартибига риоя этилишини назорат қилиш;

д) фуқароларга якка тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берадиган ҳужжатларни қонунда белгиланган тартибда тақдим этиш;

е) мусодара қилинган мол-мулклар, эгасиз мол-мулклар, мерос ҳуқуқида давлатга ўтган мол-мулклар ва хазина бойликларини ҳисобга олиш, баҳолаш ва сотиш;

ж) Ўзбекистон ССРда ўтказиладиган солиқ сиёсатини амалга оширишда иштирок этиш;

з) фойдани (даромадни) ёки солиқ солинадиган бошқа объектни атайлаб яшириш белгиларини, фойдани (даромадни) атайлаб яширган шахсларни аниқлаш, солиқларга доир қонунлар бузилишига чек қўйиш ва бундай қонунбузарликнинг олдини олиш мақсадида суриштирув ўтказиш;

и) айбдорларни жавобгарликка тортиш давлат солиқ идораларининг ваколати доирасига кирмаган ҳолларда амалдаги қонунларни бузиш фактларига оид материалларни тергов ва суд идораларига ошириш;

к) солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар масалаларида тушган шикоятларни белгиланган тартибда кўриб чиқиш вазифалари юклатилади.

9. Давлат солиқ идоралари ходимларини ўз вазифаларига кирмайдиган ишларга жалб қилиш тақиқланади.

Давлат солиқ идоралари ва улар мансабдор шахсларининг масъулияти

10. Давлат солиқ идораларининг мансабдор шахслари тижорат ва хизмат сирларига риоя этишлари шарт.

Давлат солиқ идораларининг мансабдор шахслари ушбу Низом билан ўз зиммаларига юклатилган бурчларга оғишмай риоя қилиш ҳақида ёзма мажбурият оладилар.

11. Давлат солиқ идораларининг мансабдор шахслари ўз вазифаларини бажармаганлиги ёки тегишли равишда бажармаганлиги учун амалдаги қонунларга кўра интизомий, маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиладилар.

12. Давлат солиқ идоралари томонидан нотўғри ундирилган солиқ суммалари ва бошқа мажбурий тўловлар икки ҳафталик муддат ичида қайтарилиши ёки келгуси тўловлар ҳисобига ўтказилиши, мансабдор шахсларнинг ғайриқонуний хатти-ҳаракатлари оқибатида етказилган зарар эса — Ўзбекистон ССР қонунларида белгиланган тартибда тегишли бюджетлар маблағлари ҳисобидан қопланиши лозим.

Солиқ тўловлари қонунсиз равишда ундирилишига йўл қўйилишида айбдор бўлган мансабдор шахслар Ўзбекистон ССР қонунларида белгиланган тартибда интизомий ва моддий жавобгар бўладилар.

Давлат солиқ идоралари ходимларини ижтимоий ҳимоялаш, уларнинг шахсий ва мулкий ҳуқуқларини муҳофаза қилиш

13. Давлат солиқ идораларининг ходимлари ўз хизмат вазифаларини адо этаётган пайтларида давлат ҳокимиятининг вакили ҳисобланадилар ва унинг ҳимоясида бўладилар.

Давлат солиқ идораларининг ходимлари ўз хизмат вазифаларини бажараётган вақтларида ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларнинг ходимлари уларга ёрдам беришлари ва мансабдор шахслар ҳамда айрим фуқароларнинг давлат солиқ идоралари ходимлари ўз зиммаларига юклатилган вазифаларни бажаришларига тўсқинлик қилувчи хатти-ҳаракатларига чек қўйишлари шарт.

Давлат солиқ идораларининг ходимлари уй-жойлар, хонадонларига телефонлар, мактабгача тарбия болалар муассасаларидаги жойлар билан биринчи навбатда таъминланадилар. Улар республика бюджети маблағлари ҳисобидан давлат томонидан мажбурий суғурта қилинишлари шарт.

Давлат солиқ идораларининг ходимлари хизмат фаолиятини амалга оширишлари муносабати билан ҳалок бўлганлари тақдирда ҳалок бўлганнинг оиласига республика бюджети маблағларидан эллик ойлик иш ҳақи миқдорида бирйўла нафақа тўланиб, кейинчалик бу пул айбдор шахслардан ундириб олинади.

Нафақанинг миқдори охирги бир йил мобайнидаги ўртача ойлик иш ҳақига қараб ҳисоблаб чиқарилади.

Давлат солиқ идораларининг ходимларига профессионал фаолият билан шуғулланишни истисно этадиган оғир тан жароҳатлари етказилган тақдирда уларга республика бюджети маблағлари ҳисобидан йигирма беш ойлик иш ҳақи миқдорида бирйўла нафақа тўланиб, кейинчалик бу пул айбдор шахслардан ундириб олинади. Шунингдек бундай жароҳатланганларга уларнинг мансаб окладлари билан нафақалари орасидаги фарқ миқдорида ой сайин пул бериб борилади.

Давлат солиқ идораларининг ходимларига камроқ оғир бўлган тан жароҳати етказилган тақдирда республика бюджети маблағларидан беш ойлик иш ҳақи миқдорида бирйўла нафақа тўланиб, кейинчалик бу пул айбдор шахслардан ундириб олинади.

Давлат солиқ идораларининг ходимлари хизмат фаолиятини амалга оширишлари муносабати билан уларнинг (ёки яқин қариндошларининг) мол-мулкига етказилган зарар республика бюджети маблағларидан тўла ҳажмда тўланиб, кейинчалик бу пул айбдор шахслардан ундириб олинади.

Давлат солиқ идоралари мансабдор шахсларининг хатти-ҳаракатлари устидан шикоят қилиш

14. Давлат солиқ идоралари мансабдор шахсларининг хатти-ҳаракатлари устидан шикоятлар улар бевосита бўйсунадиган давлат солиқ идораларига берилади. Шикоятлар тушган пайтдан бошлаб кўпи билан бир ой муддат ичида кўриб чиқилади ва улар юзасидан қарор чиқарилади. Шикоятлар юзасидан чиқарилган қарорлар бўйича Ўзбекистон ССР қонунларида белгиланган тартибда солиқ идоралари бўйсунадиган юқори давлат идораларига шикоят қилиниши мумкин.

Фуқаролар чиқарилган қарорга норози бўлганлари тақдирда давлат солиқ идоралари мансабдор шахсларининг хатти-ҳаракатлари устидан суд тартибида шикоят қилиниши мумкин. Шикоят қилиш шикоятга сабаб бўлган хатти-ҳаракатларни тўхтатиб қўймайди.

Давлат солиқ идоралари мансабдор шахсларининг маъмурий жазо бериш билан боғлиқ хатти-ҳаракатлари устидан Ўзбекистон ССРнинг маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги қонунларига мувофиқ шикоят берилади.

Янгийўлдаги 2503-автоколонна ходимлари ярим йиллик режани зиёди билан уддаладилар. Белгиланганидан 40 минг тонна кўп юк ташилди. Шартнома мажбуриятлари эса 100 фоиз адо этилди.

СУРАТДА: ҳайдовчилар йўлга отланишаяпти.

Ф. ҚУРБОНБОЕВ олган сурат. (ЎзТАГ).

«Халқ сўзи»да босилгач

«НОСОҒЛОМ» ЖАВОБЛАР

Рўзноманинг 22 февраль сонида «Қазо ва жазо» сарлавҳали фельетон босилган эди. Унда танқид қилинган камчиликлар юзасидан муаллиф номига Ўзбекистон ССР соғлиқни сақлаш вазирининг муовини Б. У. Йўлдошев имзоси билан жавоб келди. Уни жузъий қисқартиш билан имлосини ҳарфма-ҳарф сақлаган ҳолда келтирамиз:

«Сизнинг «Қазо ва жазо» мақолангизни кўриб чиқилди. Текшириш натижаларини Тошкент вилояти соғлиқни сақлаш бўлимининг тиббиёт кенгашида, Вазирликнинг намояндаси ҳузурида муҳокама этилди.

Аниқланишича, бирмунча олдин Тошкент гўшт маҳсулотлари бирлашмасининг қошидаги тиббий-санитария қисми (ТСҚ)ни куйганларни даволаш бўлимининг врачиТ. Р. Эшонхўжаева томонидан ТСҚдаги камчиликлари тўғрисида хатлар ва шикоятлар билан турли идораларга бир неча бор мурожаат этган ва ЎзССР ССВ ва Тошкент ВССБ томонидан мазкур далиллар бир неча бор текширилган. Тасдиқланган дилиллар юзасидан тадбирлар кўрилган ва текшириш материаллари тергов органларига берилган, лекин таркибида жиноят элементлари бўлмаганлиги сабабли иш тўхтатилган. ТСҚни куйганларни даволаш бўлимида врач Т. Р. Эшонхўжаеванинг бўлимни бошқа врачлари билан жанжаллари муносабати билан бўлимда носоғлом руҳий-маънавий вазият вужудга келди ва билишимизча, врач Т. Р. Эшонхўжаева ҳамма вақт ҳам ҳақиқат юзасидан иш тутганлари йўқ.

Тошкент, ВССБга, шу йил 4 мартда ТСҚни 52 ходими қўл қўйган хат келиб тушди, унда ТСҚни бош врачи В. М. Герешенович ишлаган даврдан буён муассасани фаолияти анча яхшиланди; аммо врач Т. Р. Эшонхўжаева жамоани нормал ҳолда ишлашига тўсқинлик қилмоқда. Ҳамда текшириш даврида аниқландиким, «Тошкент гўшт маҳсулотлари» бирлашмасининг ТСҚ маъмурияти томонидан биркитилган аҳолига тиббиёт ёрдамини таъминотини яхшилаш йўлида маълум бир ишларни амалга оширдилар»...

Жавобнинг давомида амалга оширилган ишлар туфайли чақалоқлар ва оналар ўлими камайгани, корхона ишчиларини тиббий кўрикдан ўтказиш доираси кенгайгани рақамлар тили билан мадҳ этилади. Шу билан бир қаторда камчиликлар ҳам аниқланган ва бунинг учун баъзи тиббиёт раҳбар ходимларига интизомий жазо белгиланган.

Агар гап жавобда ёзилганчалик жўн бўлган, қандайдир Эшонхўжаева деган аёл (!) шикоятбозлик билан шуғулланиб юрганида эди, эҳтимол, фельетон ёзиш шарт эмасди. Аслида рўзнома чиқишида масала анча жиддий қўйилган, Валерий Маркелович Гершеновича раҳнамолигидаги шифокорлар гуруҳи йўл қўйган ўнгарилмас хатоликлар қаламга олинган эди. Жумладан, шифо истаб келиб қазо топган Алижон Тожибоев, З. Ўлмасова, Турсунбой Носиров, Н. И. Кибизова, Эргаш Тешабоев деган шўрликларнинг ўлими шифокорларнинг совуққонлиги ва тошбағирлиги туфайли рўй бергани, қарийб қотиллик даражасидаги бу хатти-ҳаракатлар учун ҳеч ким жавоб бермагани алам билан қайд этилганди. Соғлиқни сақлаш вазирлиги ходимлари эса талмовсираб, бу фактларни четлаб ўтганлар, ҳатто ўз жавобларида уни қаламга ҳам олмаганлар. Наҳотки, беш нафар беморнинг ҳаётдан бевақт кетиши вазирликдаги «хўжайин»ларга чивин чаққанчалик таъсир этмаса?! Энди жавоб матнидаги бир қарашда кўзга ташланадиган нуқсон — ўзбек тили имлосининг «шудгорлаб» ташланганига эътиборингизни тортмоқчимиз. Хатосиз бирон гапни топиш қийин. Бу — фақат масъулиятсизлик эмас, ўзига нисбатан ҳурматсизлик ҳамдир.

Ахир бу ўз саводсизлигини очиқ намойиш этиш, балки хуфиёна мақтаниш эмасми? Яна бир мулоҳаза: бош врачга тинчлик бермай, ҳамкасблари билан жанжаллашиб юрган киши — хатда уч марта такрорланган Т. Р. Эшонхўжаева — шаддот жувон эмас, балки урса тоғни талқон қиладиган, юрса ер зириллайдиган Темир Эшонхўжаевдир. Бу ҳақда бизга ишонаверинг, у таҳририятга бир неча марта келган, ҳаммамиз танимиз.

Рўзноманинг 19 июнь сонида эълон қилинган «Учиб кетди уч қўшча» сарлавҳали мақолага республика соғлиқни сақлаш вазирининг муовини Д. Н. Қобулова имзоси билан келган жавобда ҳам қатор чалкашликлар мавжуд. Мақолада қаламга олинган ҳодиса — Когон шаҳрида истиқомат қилувчи Рамазоновлар оиласидан уч фарзанднинг миелосан препарати билан заҳарланиши, шифокорларнинг интенсив чоралар кўрмагани, оқибатда учовлоннинг вафот этиши фактига вазирликнинг ўз баҳоси акс этмаган, тасарруфдаги шифо масканларига шу муносабат билан қандай йўлйўриқлар берилгани кўрсатилмаган, бир оиладан уч боланинг вафот этишига фавқулодда ҳодиса деб эмас, одатдаги ҳол деб қаралган. Гарчи хатда мақола «вазирликда кўриб чиқилди» дейилса-да, охирида «С. Рамазонова (болаларнинг онаси)га 18 июнда жавоб хати юборилди» дейилади (мақола 19 июнда босилган). Наҳотки вазирликдагилар рўзномада қандай мақола чиқишини олдиндан билишади?

Ҳуллас, масъулиятни тўла ҳис этмай тайёрланган ва яхши таҳрир қилинмаган жавоблар нуфузли маҳкамадаги иш тартиблари ҳақида тасаввур беради. Зеро, қалам билан ўйнашишнинг оқибати бемор тақдирига бепарволикнинг давомига ўхшайди.

АНДИЖОН ВИЛОЯТИ. Балиқчи районидаги «Партия XXV съезди» жамоа хўжалигида 4 та кичик корхона самарали фаолият кўрсатмоқда. Консерва цехида қарийб 50 киши ишлаяпти. Улар кунига 3 минг шартли банка маҳсулот ишлаб чиқармоқдалар. Йил охиригача ана шу кўрсаткични 3 миллион шартли банкага етказиш мўлжалланмоқда.

СУРАТДА: консерва цехининг ходимаси Дилфуза Адашалиева.

Ш. АЛИМОВ олган сурат.

Мангуликка дахлдор муқаддасликлар

Таниқли руҳшунос ҳаким, «Шарқ» табобати марказининг бошлиғи Мадиёр САЛАЕВнинг «Фан ва турмуш» ойномаси, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати», «Ёш ленинчи» рўзномаларида эълон қилинган қатор суҳбат ва мақолалари кўпчиликка манзур бўлди.

Мадиёр САЛАЕВ «Халқ сўзи» мухбири Муҳтарама УЛУҒ қизининг аёлларнинг ҳомиладорлик ва кўзёриш даври билан боғлиқ саволларига жавоб бераркан, «Бу —тарихимиз ва келажакка тааллуқли кўҳна ҳамда боқий масаладир»,— деб таъкидлади.

ТЎҚҚИЗ ОЙ, ТЎҚҚИЗ СОАТ, ТЎҚҚИЗ ДАҚИҚА...

МУХБИР: Мадиёр ака, Сиз ўз мақолаларингиздан бирида «ҳомиладорлик ҳам — касаллик»,— деб ёзибсиз. Ёзувни таниганимдан буён аёлларнинг ўта масъулиятли бу даврига берилган «орзу-умидлардан қалб энтиккан ойлар», «бахт остонаси» каби ташбеҳларга қанчалик кўникиб кетган бўлмай, бир меҳрибон ва билимдон табиб қалби билан айтилган юқоридаги таърифингизга ўз-ўзимдан қўшилдим. Тўғри, аёл юрагининг остида ҳаётнинг давомчиси, ушалмаган орзу-армонларнинг меросхўри... халқ тили билан баландпарвозликсиз айтсам, бола-я, боласи улғаяётгани боис жону жаҳони умидли, сирли оламга айланиши ҳақиқат бўлгани каби, ҳомиладорлик даврида қай бир аёлларнинг жисми бир неча ойлаб, айримларининг вужуди эса тўққиз ой, тўққиз кун, тўққиз соат, тўққиз дақиқа... дард исканжасида юради. Мени ўзи аёл бўлганлиги учун ҳам ваҳимани ошириб юборди, дейишлари мумкин. Шунинг учун юқоридаги таърифингизни ўзингиз шарҳлаб берсангиз-да, фикримнинг давомини кейин айтсам...

М. САЛАЕВ: Мен шифокор доя эмасман. Аёлларга инсоний ва табиблик нуқтаи назаридан, ҳомиладорликнинг гўзал оналарга таъсири ҳақида ўз фикримни билдираман.

Эски китобларда ёзилишича, 22-ҳафтадан бошлаб ҳомила атроф муҳитини сеза бошлар, ҳатто эшитар ҳам экан. Ҳар бир ота-она фарзандининг гўзал, ақлли, соғлом туғилишини хоҳлайди.

Қадим замонлардан бизнинг халқларимиз орасида ўғилга қиз танлаш удумлари аниқ ишлаб чиқилган эди. Ҳар бир оилада ўғилга юлдузига қараб қиз танлашни яхши билганлар. Бир фараз қилайлик: йигит баҳорда туғилган бўлса, қайси фаслда дунёга келган қизга уйлангани маъқул? Уларнинг тўйларини қайси ойда, ҳафтанинг қайси кунида ўтказиш мақсадга мувофиқ? Чунки туғилган фаслларига қараб инсонлар ақл-тафаккурининг тараққиёти, танасининг мижози, у ёки бу касалликка мойиллиги пайдо бўлади.

Бунга мисол қилиб буюк музикачи Моцартнинг туғилиш тарихини келтириш мумкин. У Данияда мунажжимларнинг Моцартнинг отаси юлдузига мос қизнинг юлдузини тўғри танлаши натижасида туғилган. Мунажжимлар никоҳ тўйидан кейин бўлғуси Моцарт ҳақида отаси ва онасига башорат қилиб: «сизларнинг биринчи фарзандингиз ўғил бўлади, у бўлғувси буюк музикант. Тўрт ярим-беш ёшида мусиқа ёзади»,— дейишади. Мунажжимлар башоратининг ҳақлигини ҳаёт тасдиқлаган.

Ҳомила она ичида тараққий қилиш даврида унинг танасидан ажралаётган ҳар хил моддалар ўз онаси танасига турлича таъсир этади. Бу таъсирот натижасида аёл вужудида ҳам ўзгаришлар содир бўлади. Ҳомила нафақат кимёвий томондан таъсир қилади. Мен туққанларидан кейин руҳий касалликларга мубтало бўлган оналарни ҳам кўрганман. Ёки кўп ҳомилалар муддатидан олдин тушиб қолади. Бу ҳолатлар ҳомила билан она танаси ўртасидаги кимёвий, мижозий ва руҳий томондан мутаносибликларнинг тўла эмаслигидан юзага келади.

Ҳомила тўққиз ой мобайнида она танасидан ҳамма керакли нарсаларни олиб туради. Натижада ҳомиладорлар камқувват бўлиб қоладилар. Ташқи муҳитдан келаётган жамики таъсиротга: оиладаги руҳий ҳолат, жамиятдаги ҳаёт мураккаблиги, микроблар, қуёш, ой ва юлдузлар каби таъсиротларга осон бериладилар, тананинг ҳимоя кучлари камайиши натижасида осонгина касалланадилар, бетоблик оғир қолдиқлар билан ўтиши мумкин.

Таклиф қилардимки, ҳар бир ота-она қизини эрга беришдан олдин ёки ўғлини уйлантирмоқчи бўлса, аввало ёшларнинг юлдузини танлашда мунажжимлар билан маслаҳатлашсалар. Балки ЗАГС ходимлари ҳам иш тартибларини шунга мувофиқлаштирарлар. Йигит ва қизнинг тўйини йилнинг қайси фаслида ўтказишни ҳам мунажжим билан маслаҳатлашсалар, оналар ҳомиладорлиги кам асорат билан ўтарди, оилалардаги ажралишлар, ҳар хил касалликлар билан туғилаётган болалар сони камаярди.

МУХБИР: Шарқда азал-азалдан умуман хотин-қизларни жисман, маънан авайлаш, қадрлаш, кўнглини кўтариш удум, фарз бўлганлигини ҳисобга олсак, демак, ҳомиладор аёлларни бир неча карра ортиқроқ қадрлаш керак экан-да! Кўп ажойиб одамийлик удумларимиз оғизда қолди, холос, деймиз-у, лекин оғироёқ аёлга меҳру оқибатимиз оғизда ҳам қолмади ҳисоб. Гапимни рақамлар, ижтимоий тартибларга боғлаб давом эттирсам, суҳбатимиз нишаби ўз-ўзидан иқтисодиётга, ҳукуматимизнинг «шамоллар ҳуштак чалиб ётган» чўнтагига тақалади. Шундан сўнг ўзимиз ҳам: «Ҳозирча имкониятларимиз чекланган», — деб тан оламиз ва шу тақлид оғироёқ аёлларнинг ғира-ширада тонгги сменаларга жўнашларидан тортиб ярим тунда иккинчи сменадан қайтишларигача томошабин бўлиб турибмиз. Момоларимиз, бибиларимиз эса бағрида янги ҳаёт куртаги туғилган қизларини, келинларини ҳатто куппа-кундузи ҳам ёлғиз юргизмаганлар. Қоронғуда, бемаҳалда хилват жойлардан ўтишига йўл қўймаганлар. Бу одатлар шунчаки бидъатми ёки уларнинг ҳомиладор аёл руҳияти, жисмоний хусусиятлари билан боғлиқ сабаблари борми!

М. САЛАЕВ: Арасту Искандар Зулқарнайнга саккизта маслаҳат берган ва шуларга риоя қилсанг, табиб хизматига ҳеч муҳтож бўлмайсан, деган. Шулардан:

— оч бўлмагунча овқат ема;

— қанчалик чарчасанг, шунчалик дам ол...

Ҳомиладор аёллар ейдиган овқатлар экологик тоза, ҳар хил витаминлар, микромоддаларга бой бўлиши керак. Ҳозир ҳаммамизга бозордаги нарх-навою пештоқлари бўш магазинлар яхши таниш. Қайга борсанг — навбат. Бир кило гўшт сотиб олишга қанча жанжал ва талашларни бошдан кечириш керак. Оиланинг жамғармаси кундан-кун пажмурда бир ҳолга тушмоқда. Рўзғордаги қанча психологик, жисмоний ишларнинг бутун мураккабликларини замонавий аёл асосан ўз гарданига тортади. Бу ҳам етмагандек, уларга берилган «озодлик»-да оғир меҳнатлар билан боғлиқ. Хотин-қизларимиз фақат жисмонан эзилмасдан, руҳан ҳам қийин аҳволда. Ҳаммамизга таниш бўлган бюрократия уларни ҳам ҳеч қачон тушунган эмас ва тушунмайди.

Атроф муҳитида ҳар хил планеталардан, юлдузлардан чексиз тарқалаётган электромагнит тўлқинлар мавжуд. Улар табиатдаги ритм (қиш, ёз, кеча, кундуз каби)ларга қараб ўзгариб туради. Инсон танасида ҳам шунга қараб ўзгаришлар содир бўлади. Инсон кўзига ҳар хил нарсалар кўриниши, шарпалар эшитилиши мумкин. Бу хил ҳодисаларни ота-боболаримиз жинларга, арвоҳлар, деву париларга боғлаб тушунтирганлар.

Ҳомиладорлик даврида нозиклашиб қолган аёл танасини ташқи муҳитнинг шундай таъсиротларидан сақлаш учун биз «бидъат» деб келган, момоларимиз амал қилган, ўргатган қоидаларни қайтадан ўрганишимиз ва тиклашимиз шарт. Кўҳна урф-одатларни илмий томондан чуқур англасаккина ҳаётимизнинг гуллари бўлмиш аёлларимиз соғлигини, гўзаллигини, таналарининг софлигини сақлаб қолишга тўлароқ эришамиз.

Мисол: Қуёшни қадимдан эркак сайёра, Ойни — аёл сайёра дейишади. Шунинг учун ҳам хотин-қизлар қуёш остида кўпроқ юрсалар, ишласалар, ўзларини тезда нохуш сеза бошлайдилар. Чунки қуёшнинг мижози иссиқ, қуруқ. Аёллар танаси эса унинг тескариси бўлиб, ҳўл ва совуқ мижоз. Шу сабабдан ҳам пахта далаларида ишлаган колхозчи опа-сингилларимизнинг юзлари доғ, озғин, қаримсиқ, қарийб ҳаммасининг қони кам. Бундай оналаримизни мен «Орол-88» экспедицияси билан бутун Ўрта Осиёни айланиб чиққан пайтларимда, табиблик иш фаолиятимда кўп кўрганман.

Мухбир: Хайрият, инсон танаси — шунчаки бир моддий мавжудлик, деган тушунчалар занжирини парчалай бошладик. Навбатдаги саволим ҳомиладор аёл руҳияти ва унга турли руҳий таъсирларнинг оқибати ҳақида. Момоларимиз ҳомиладорларга фақат яхши нарсалар ҳақида ўйлашни, чиройли манзаралар, чиройли одамлар (ҳусни ва хулқи маъносида) билан мулоқотда бўлишни ўргатганлар. Фарзанд кутаётган аёлга ҳалолу пок насиба бериш кераклигини таъкидлаганлар, қаттиқ овозда, жаҳл билан гапириш одат бўлмаган ва бу удумларнинг барчасини туғилажак чақалоқнинг ақлли, чиройли, оқилу пок, меҳру оқибатли бўлиши учун замин деб шарҳлаганлар. Бу анъаналарнинг илмий асоси борми!

М. САЛАЕВ: Табиатда, ҳаётда нимаики бўлса, бари тасодиф эмас. Ўлчовсиз ва оқибатсиз нарса йўқ. Қанчалик ширинлик бўлса, шунчалик аччиқлик мавжуд. Қанчалар ғазаб бўлса, шунчалар меҳр, ёруғликка тенг қоронғулик бор. Қарияларимиз: «Ким нимани ўйласа, ўшанга дучор бўлади», — дейишади. Қаллоблар, ўғрилар нечоғли бойлик тўплашмасин, бахтли бўла олмайдилар. Инсон танасини овқат семиртиради. Руҳиятини эса чиройли нарсаларга: истараси иссиқ, чеҳраси очиқ одамларга, дарахт ва гулларга, тоғ чўққиларига боқиш ўстиради. Инсонда руҳу тана бирлиги қадимдан маълум. Тананинг соғлиги ҳам, беморлиги ҳам руҳий ҳолатга боғлиқ.

Кишининг руҳий ҳолатини тарбиялаш ишларини йўлга қўйиш керак. Бу борада мактаб программалари ҳам, олий даргоҳ ўқув қўлланмалари ҳам қашшоқдан-да қашшоқ. Уларда инсонга тўғри овқатланиш, кийиниш, яшаш, ўзаро мулоқот қоидалари ҳақида ҳеч гап йўқ, аслида эса буларни ҳар бир киши билиши керак.

МУХБИР: Ҳомиладор аёл вақти-соати етиб, фарзандини эсон-омон бағрига босгандан кейин «кичик чилла» (20 кунгача), «катта чилла» (40 кун)да сақланган. Кекса оналаримизнинг айтишларича, бундай пайтда онага овқат пиширтиришмаган, кир ювдиришмаган, оғзига иссиқ ва тансиқ таомлар тутишган. Чиллали уйда албатта бирор кекса онахон маслаҳатгўй, ёрдамчи бўлиб ўтирган, чақалоқни ювинтириш, кийинтириш, бешикка белашда бош-қош бўлган. Оқшомги ғира-ширадан бошлаб чиллали уйга четдан келган бегонани киритишмаган. Ҳозир бунақа одатлар чекка қишлоқларда сақланиб қолмаган бўлса, шаҳарлик аёллар туғруқхонадан қайтгач бир ҳафта ўтар-ўтмас уйнинг ҳамма юмушини ўзлари бажаришга мажбурлар. Ҳар қандай дард аввало ҳолсизланган танага ёпишади. Хоразмлик бир момо: «Фарзанд туққан она етти йилда ўзига келади», — деган эдилар. Аёлларимизнинг бора-бора ҳам жисман, ҳам руҳан заифлашиб бораётганликларининг сабабларидан бири ҳам улар ҳомиладан бўшагач, жамият томонидан етти йил эмас, етти кун ҳам авайланмаётганликларида эмасми!

М. САЛАЕВ: Ҳа, момоларимиз туққан оналарнинг кичик ва катта чилладан чиқишларини аниқ қоидалар бўйича олиб борганлар. Мен ҳар куни қанчадан-қанча беморлар билан учрашаман, аммо чилла сақлашнинг аниқ қоидаларини биладиганлар жуда кам. Бу — бизнинг фожиамиз. Замонавий фанимизнинг кўрсатишича, туққан аёлнинг танасидаги ўзгаришлар уч йилда эски ҳолига қайтар экан. Бу ҳам меъёрида овқатланиш, дам олиш, кўнгилдагидек руҳий (оилавий) шароитдагина бўлиши мумкин. Эндиги бозор иқтисоди жараёни оналарнинг соғлигини тиклаш учун керак бўлган даврини уч йилдан ҳам нарига чўзиб юборса керак. Кичик чилла даврида аёл ҳам, чақалоқ ҳам нотаниш кишилар билан учрашмасликлари шарт. Сабаб: энди туққан она руҳан, жисмонан жуда заиф. Танасидаги ўзгаришлар бир қадар асли ҳолига қайта бошлаши, боланинг киндигидаги яранинг битиши учун 14 — 20 кун зарур. Нотаниш киши ҳар хил микроблар олиб келиши ва она-болани касаллантириши мумкин.

Яна бир муҳим гап: биз бутун фикри-зикримизни микробга боғлаб қўйганмиз. Лекин ҳар бир киши ўзидан ўртача 120 вт энергия чиқаради. Буни ота-боболаримиз «кўз тегади» деб тушунтирганлар. Бу — ҳақиқат. Бировнинг бошқага тикилиб, ичи куйиб қараши албатта таъсир қилиб, руҳий ҳолатни ўзгартиради, оғир касалликка олиб келади. Агар кимнингдир кўзи «қаттиқ» бўлса, гўдакни ва онани оғир касалга мубтало қилиши мумкин. Она ва гўдак чилладан чиқишнинг ҳамма қоидаларини бажарсагина «қаттиқ» кўзлар таъсирини қайтарадиган кучга эга бўла олади.

Кўз тегишга Ўрта Осиёдаги чинқироқ илоннинг узоқдан туриб ўз ўлжасини фалаж қилишини мисол келтириш мумкин. Бу каби воқеаларни табиатда кўп кузатиш мумкин.

Аёлларнинг соғлигини асрамасдан жамият сиҳатига, камолотига эришиш асло мумкин эмас. Шунинг учун бизнинг давлатимиз ҳаётда синалган урф-одатларимиздан келиб чиқиб, онаю болани ҳаётнинг ҳамма соҳасида, тақдирнинг барча кўчасида муҳофаза қиладиган қонунлар яратмоғи керак.

МУХБИР: Гапнинг очиғи, ўшандоқ кунларни Ўзбекистоннинг қарийб ҳамма меҳнаткаш аёллари соғинган.

Суҳбатингиз учун ташаккур. Бундан буён қизиқарли мавзудаги фикр-мулоҳазаларингиздан, фойдали маслаҳатларингиздан рўзномамиз муштарийларини мунтазам баҳраманд этиб турасиз, деган умиддамиз.

«Халқ сўзи»га мактуб

ИНСОНИЙЛИК БОР ЭКАН

БУВАЙДА райони ҳаётида ғайриоддий воқеа бўлиб ўтди. У ички ишлар бўлими кундалик фаолиятида илгари учрамаганлиги ва «одамлар ўртасида меҳр-оқибат кўтарилиб кетди» қабилидаги гинахонликлар доимо тўғри келмаслигини исботлагани учун ҳам кўпчилик шуурига маҳкам ўрнашиб қолди.

Гап шундаки, район тартибот посбонлари собиқ ҳамкасблари Муҳаммадали Аҳмаджонов билан Шарифжон Пўлатовлар хотирасини ёдга олдилар. Муҳаммадали ҳам, Шарифжон ҳам 29 ёшида йўл ҳодисаси туфайли ҳаётдан кўз юмганди. Марҳумлар хотирасига ҳурмат, беваларию етти нафар норасидаларига иззат бажо этиш учун уларни таниган ва танимаган юзлаб кишилар келишди.

Бундай қараганда одатий ҳол бўлган воқеа Шарифжоннинг дадаси Жалолиддин ака ҳамда Муҳаммадалининг волидаси Холнисо бувилар фарзанд доғидан адо бўлган ўксик юраклари ҳаяжонга тўлиб, кўзларида севинч ва армон ёшлари ҳалқаланиб айтганидек, инсонийлик ҳали ўлмаганига, меҳр-оқибат кўтарилмаганлигига кафил бўлди. Ваҳоланки, ҳар икки оила ҳам лоқайдлик, меҳрсизлик, тўрачилик қусурларининг азобини тортганди. Марҳум милиционернинг беваси Ҳимоятхон Аҳмаджонова тўрт нафар сағирлари учун нафақа ундиролмай неча ойлаб сарсон бўлганди, акаси изини босмоқликни ният қилган Валижон Пўлатов сансалорлик туфайли ички ишлар сафидан чиқиб кетганди.

Бўлимнинг янги раҳбарияти инсоний қадр-қиммат, меҳр-оқибат аввалгидек қоғозларда, турли ҳисоботларда эмас, амалда қарор топишига бел боғладилар. Райондаги Киров номли жамоа хўжалигининг хушҳаво боғида ўтказилган хотира кечаси ҳам шунга ишора. Марҳумлар руҳига қуръон тиловат қилинди, ички ишлар бўлими ходимлари собиқ хизматдошларини ошкора ёд этдилар. Бу кечаги кун назарига сиғмаслиги ва бугунги кунда инсонийлик ҳали барқарор эканлигига шоҳид бўлганлиги билан қадрли.

Шароф ЙЎЛДОШЕВ.

ОИЛАМИЗ НОЧОР

Мен Жиззах вилояти Фориш районининг Янгиқишлоқ қўрғонида яшайман. Қаҳрамон онаман, ўн бир фарзандим бор.

Газета, радио, телевизорда республикамизнинг айрим вилоят ва районларида Қаҳрамон оналарга кўрсатилаётган ғамхўрликларни кўриб, эшитиб, биз ҳам шуни орзу қиламиз. Яқинда радиода қайсидир бир жойда Қаҳрамон оналар учун махсус магазин очилганини билиб, телевизорда «Ҳаёт қувончлари ва ташвишлари» кўрсатувида кўп болали оналарга бир бошдан сигир беришаётганини кўриб ҳавасимиз келди.

Наҳотки, бизнинг районимизда ҳам кўп болали оналар учун имтиёз, шароит яратишнинг иложи бўлмаса?

Бизда Улуғ Ватан уруши қатнашчилари учун магазин бор. Улар, масалан, сариёғ, шакар, ҳозир бозорда килоси 15-20 сўм турадиган гўштни давлат баҳосида олишади. Мен истардимки, Қаҳрамон оналар учун, айниқса, шароити оғир оилалар учун ҳам шунақанги савдо дўкони очилса.

1986 йили тўсатдан турмуш ўртоғимнинг ўнг қўл ва оёқлари ишламай, гапира олмайдиган бўлиб қолди. Ҳозирда у 1-группа ногирони. Бир қизим ўзимизда иш тополмаганлиги сабабли, бошқа районда ишлаяпти. Яна бир қизим ҳунар-техника билим юртини битириб, уйда ишсиз ўтирибди. Қолганлари мактабда ўқишади, 2 нафари ҳали кичкина, боғчага ҳам бормайди. Турмуш ўртоғим 105 сўм нафақа оладилар. Мен уларга қараётганим учун бирор жойда ишлай олмайман. Оиламиз ночор аҳволда. Менга ҳам давлат томонидан нафақа тайинланадими? Бир қизим туғма ногирон. Ҳозир у 9-синфда ўқияпти. Мактабдан жуда кўп қолади, оёғим оғриди, деб йиғлаб келади. Ана шу қизимга ногиронлик нафақасини тўғрилайман деб тегишли ташкилотларга бир неча марта бордим. Аммо у ердагилар бунақа касалга ногиронлик нафақаси берилмайди, деб қайтаришди.

Сизларга ёзадиган дардим шулардан иборат. Халқимиз манфаатини кўзлаб амалга ошираётган савобли ишларингизда муваффақият тилаб, камоли эҳтиром ила:

Омонгул ДЕҲҚОНОВА.

ТАҲРИРИЯТДАН: Фориш райони социал таъминот бўлими ходимларидан ушбу мактубда айтилган фикрларни чуқур ўрганиб, чиқарилган хулосалар, кўрилган чора-тадбирлар ҳақида «Халқ сўзи»га маълум қилишларини сўраймиз.

Саломатлик посбонлигида

ШИФОБАХШ ЎТЛАР

Яккабоғ ўрмон хўжалиги ходимлари шифобахш ўтларни йиғa бошладилар. Кўп турдаги дори-дармонлар етишмаётганлиги муносабати билан ҳозир шифобахш ўтларни тўплашга алоҳида эътибор берилмоқда.

Қимматли хом ашёнинг катта туркумини тўплаш, қуритиш ҳамда вақтида сотиш талаб қилинади. Бунинг устига ўрмон хўжалиги жамоаси шифобахш ўтларни анча кўп тўплашга аҳд қилди. Масалан, қизил тойча деган шифобахш ўтдан ўтган йилдагига нисбатан беш баравар кўп, яъни 3 минг килограмм тайёрлаш режалаштирилди. Хўжалик ходимларини моддий рағбатлантириш ҳам шифобахш ўтларни кўплаб тайёрлашга ёрдам бермоқда. Уларнинг ҳар бир килограмми учун ўрмон хўжалиги кассасига икки ярим сўм пул тўшади, бу эса олдингига нисбатан деярли икки баравар кўпдир.

Жамоа шифобахш ўтлардан сўнг зирк ва бошқа резавор меваларни тайёрлашга киришади. Ёнғоқзорлар ҳам бу йил мўл ҳосил бериши кутилмоқда. Ўрмон хўжалигида мавсум наматак тайёрлаш билан ниҳоясига етади.

(ЎзТАГ).

Бамаслаҳат ишлаш ўзбек пахтакорига хос фазилат: билганингни ўргатасан, билмаганингни ўрганасан. Чортоқ районидаги Ҳурмат белгиси орденли «Октябрь» колхози деҳқонлари билан Боғдод районидаги «Ленинград» колхози заршунослари ўртасида ана шундай мулоқот мавжуд. Ўзаро тажриба алмашиш деҳқончилик маданиятини юксалтириш, экинлар ҳосилдорлигини оширишга хизмат қилаётир.

СУРАТДА: «Ленинград» колхози раиси, СССР халқ депутати Маматғози Шерғозиев, «Октябрь» колхози раиси Юсуфжон Араббоев ва бригада бошлиғи Тоҳир Алихонов ғўзалар ривожини кўздан кечиришмоқда.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛ олган сурат.

БУГУН: «Народное СЛОВО» саҳифаларида

Расмий хабарлар, «Шу сонга хат» рукни остида Самарқанд область, Пахтачи районидаги Қарнобод қишлоқ совети раиси Х. Жўраевнинг мақоласи биринчи саҳифадан ўрин олган.

«Ўзбекистон ССРнинг давлат солиқ идоралари тўғрисида»ги Низом ва Иттифоқ шартномаси тўғрисида газета мухбири В. Петров билан Ўзбекистон Фанлар академияси Фалсафа ва ҳуқуқ институтининг директори, ҳуқуқшунослик фанлари доктори А. Х. Саидовнинг суҳбатини иккинчи саҳифада ўқишингиз мумкин.

Учинчи саҳифада П. Львовнинг ишлаб чиқаришнинг биринчи ярим йиллиги якуни ҳақида «Чалкаш доирадан қандай чиқиш мумкин!» сарлавҳали мақоласи, «Ҳуқуқий давлат ва адлия» сарлавҳаси остида СССР Адлия вазири С. Лушинов билан Тошкентда ўтказилган матбуот конференциясидан ҳисоботни ўқийсиз.

Тўртинчи саҳифада Я. Михайлованинг ёш, истеъдодли эстрада хонандаси Шоҳсанам Қиличева билан суҳбати, шоир Раим Фарҳодийнинг телефон ўрнатиш муаммолари ҳақидаги шеърий фельетони ва бошқа мавзулардаги турли хат-хабарлар билан танишишингиз мумкин.

ТУЗАТИШ

Рўзномамизнинг 23 июль сонидаги «Эҳтиёжимиз тақозоси» сарлавҳали мақола муаллифининг лавозими «халқ депутатлари Қашқадарё вилоят совети ижроия комитети раисининг биринчи ўринбосари, Ўзбекистон ССР халқ депутати», деб ўқилсин.

Уруш, номинг ўчсин...

ОНАЛАР АРМОНДАН ЙИҒЛАШМАСИНЛАР

Хотира — инсон умрининг мазмуни. У гоҳо ўйга толдиради, изтиробга солади, баъзан эса... Уруш туфайли фарзандларидан, севимли ёридан, энг яқин кишиларидан ажраганларнинг хотирасида жанг суронлари мудҳиш туш каби ўрин олган, кўзларида ёш, қалбларида изтироб тоши янглиғ қотиб қолган.

Тумор шаклидаги қора хатлару аскар кийимларидаги суратлар, тақдирномалару орден ва медаллар уруш хотираларини ҳар дақиқа ёдга солиб туради.

Машъум уруш сабаб жигарбандларидан бевақт жудо бўлган, умри армон билан ўтган ўнлаб оналарни биламан. Бағри поралардан бири — онам Нуринисо Муллааҳмад қизи тўнғич акам Шукуруллони кута-кута бундан йигирма беш йил муқаддам ҳаётдан кўз юмдилар. Волидаи муҳтарамам умрларининг сўнгги нафасигача акамнинг ҳалок бўлмаганлигига, бир куни «онажон» деб қайтиб келишига умидвор бўлиб яшадилар.

Мен онам ҳақида ўйлаганимда, биз етим қолган ўша кун ва онам васиятлари ёдимга тушаверади.

... Март ойининг ўрталари эди. Шу куни мактабда йиғилиш бўлиб, уйга кеч қайтдим. Устига устак, ёмғир кун бўйи тинмади. Мени эшик олдида рафиқам Соҳиба кутиб олди:

— Барвақтроқ келсангиз бўлмайдими? Ойим боядан бери сизни йўқлаяптилар.

Жиққа ҳўл бўлиб кетган ёмғирпўшимни айвонга улоқтириб, онам ёнига кирдим.

«Келдингми, болам, овқатингни еб ол, қорнинг очиб кетгандир». Онамнинг нуроний чеҳраларида қандайдир синиқлик сезаман. Она — она экан-да. Ўзлари бир аҳволда ётибдилару яна бизларни ўйлайдилар. Онамнинг заъфарон юзларига боқиб, қорним очлигини ҳам унутдим.

— Қорним тўқ, боягина ишхонада овқатлангандим...

Онам ёлғон гапираётганимни сезиб қолишларидан чўчибми, у кишига яқинроқ ўтирдим.

— Ойижон, боя сўратган экансиз...

Онам бир зумгина сукут сақлаб турдилар:

— Ўғлим, агар аканг тирик бўлганида бу йил элликка кирарди. Нима қилай, уруш экан... — онам унсиз йиғладилар.

— Акангнинг қабри олис юртда қолиб кетди. Мен-ку иложсизман, сен қачон фурсат топсанг акангнинг хокини излаб, зиёрат қил. Ёдингдан чиқмасин, у ердан бир сиқим тупроқ келтириб менинг қабрим тупроғига қўш.

Онам толиқдилар чоғи, қисқагина томоқ қириб олгач, чор-атрофга боқди ва қозиқда осиғлиқ турган жилдга ишора қилдилар. Мен жилддаги «Қуръон»нинг ичига солиб қўйилган оқ ипакка ўроғлиқ тумор шаклидаги хатни онамга тутқаздим.

— Болам, вақти келиб бандаликни бажо келтирсам, хотинингга тайинла, шу мактубни кафанимга қўшиб тиксин. Болам, яна сендан бир ўтинчим шуки, вафотимдан сўнг келинимни зинҳор ранжитма. Худо умрини узоқ қилсин, қизим йўқлигини билдирмай, туққан онасидек эъзозлаб парвариш қилди. Қўша қаринглар...

Мен онам ардоқлайдиган туморча — акамнинг Ленинград қамали чоғида ёзган мактубини яхши биламан. Ўқилавериб ҳар бир сўзи ёд бўлиб кетган. Бу хатни онам 35 йил ардоқлаб, асраб келди ва ниҳоят ўзлари билан дайри фанога олиб кетди. Онам вафотидан бир йил ўтгач, акам ҳалок бўлган Ленинград шаҳрига отландим. Ленинграддаги биродарлик қабристонларини зиёрат қилдим. Шаҳардан беш чақирим нарида бўлган Пскарев қабристонидан бир сиқим тупроқ олиб Тошкентга қайтдим. Уйга келгач, тупроқни волидамнинг васиятларига кўра қабр тупроғига қўшдим.

Ҳар гал онам қабрини зиёрат қилганимда, акамнинг учбурчак хати, Ленинграддаги биродарлик мозорлари, у ердан келтирилган тупроқ ва қамалда ҳалок бўлган минглаб ватандошларим ёдимга тушаверади. Уруш хотиралари мени азоблайди, изтиробга солади. Беихтиёр: «Ҳеч қачон уруш бўлмасин. Оналар армондан йиғламасинлар» — дейман илтижо билан.

Ҳамидулла ЙЎЛДОШЕВ,
республикада хизмат кўрсатган халқ таълими ходими.

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

НЕ ЮЗИНИ ҒОЗА АЙЛАМИШ ФАРСУДА,
НЕ КЎЗИГА СУРМА ТОРТМИШ БЕҲУДА,
НЕ ҚОШИНИ ВУСМА АЙЛАМИШ ОЛУДА,
БУ ЮЗУ КЎЗУ ҚОШДИН ЭМАН ОСУДА.

Ўзбекистон ва хориж

ҲАМКОРЛИК САРИ ЯНА БИР ҚАДАМ

Сўнгги йилларда республикамиз билан Туркия ўртасидаги ўзаро дўстлик алоқалари тобора ривожланаяпти. Бунга шу йил бошида тузилган «Ўзбекистон—Туркия» дўстлик жамияти яққол гувоҳдир. Кейинги ойларда республикамиздан қатор адабиёт, санъат намояндалари Туркия бўйлаб сафарда бўлиб қайтишди. Ўз навбатида Тошкент, Самарқанд, Андижон ва бошқа шаҳарларимизга кўплаб туркиялик меҳмонлар ташриф буюришади.

Яқинда эса Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси тарғибот маркази Туркиянинг Туркистон тадқиқотлари жамғармаси билан адабий-бадиий алоқалар хусусида битим тузди.

«Ушбу ҳужжатда, — дейди марказ бошлиғи Тўра Мирзо, — Туркияда ҳар икки йилда бир марта Ўзбекистон адабиёти кунлари ўтказиш, мазкур анжуманда қатнашадиган адиб ва шоирларнинг асарларини туркчага ўгириб, китоб ҳолида чоп этиш, тарғибот маркази қошидаги «Турон чечаги», «Ўзбегим» ансамбллари, «Насриддин Афанди» театри жамоаларининг Туркия бўйлаб концертларини уюштириш каби тадбирлар кўзда тутилган.

Жиззах шаҳридаги марказий дорихонада буюртмали дориларни тайёрлаш яхши йўлга қўйилган.

СУРАТДА: Барно Низомова ва Комила Турдиева тайёрланган дориларни саралашмоқда.

О. ҲАМЗАЕВ олган сурат.

Навоийни тушунмоқ учун

Тил яқин — дил яқин

МИРАК — мирбачча, амирзода.

МИРЗО — 1. амирзода, шаҳзода.
2. темурий шаҳзодалардан бири.

МИРЗО II — котиб, мирза, секретарь.

МИРОХУР — отбоқарлар бошлиғи, мартаба.

МИРЪОТ — 1. ойна, кўзгу;
2. софлик, тозалик;
3. кўнгил.

МИРҲОЖЛИҚ — мирҳожлиқ, бош ҳожи, мансаб.

МИСВОК — тиш тозалагич.

МИСК — мушк.

МИСМОР — мих, қозиқ.

МИСОС — суркаш, силаш, кўришиш, мулоқот.

МИСОҚ — аҳду паймон, қасамёд, ваъда.

МАСОҲАТ — ер ўлчовчилик, танобчилик.

МИСТАР — чизғич.

МИФТОҲ — калит, очқич.

МИШКОТ — чироғпоя, чироғдон.

МИҚНАЪ — хотинлар юзини ўраб юрадиган парда, сарандоз.

МИҚРОЗ — қайчи.

МИҒ — қора булут.

МИҲАН — меҳнатлар, машаққатлар, заҳматлар.

МИҲАФФА — одамни кўтариш учун ясалган замбил, кажава.

МИҲБАРА — сиёҳдон, давот.

МИҲОД — 1. солинган, ёйилган, тўшалган жой;
2. ўрин.

МО(Ъ) — сув.

МОАРАФНОК — биз сени танимадик, Қуръон оятига ишора.

МОДАРЗОД — онадан туғма, табиий.

МОДИҲ — мақтовчи, таърифловчи, маддоҳ.

МОЗОҒ — ҳақ фармонидин ҳеч томонга силжимади, пайғамбарни мадҳ этувчи оятдан бир сўз.

МОЗОҒАЛБАСАР — унинг кўзи қамашмади. Муҳаммад пайғамбарнинг кўзи мадҳида айтилган оят.

МОИДА — 1. дастурхон;
2. баҳрамандлик;
3. насиба, таом.

МОҚАДАР — майнинг ифлоси, лойқаси.

МОКИС — бир ерда туриб қолувчи.

МОЛИШ — 1. ишқалаш, суйкаш;
2. жазолаш, азоблаш, қийнаш, жазо, танбеҳ.

МОЛО — кўп, тўла.

МОЛОКАЛОМ — сўзсиз, қайтарилмайдиган, рад этилмайдиган.

МОЛОЮТОК — тоқат қилиб бўлмайдиган, тоқатдан ортиқ.

МОМАЗО — ўтиб кетган (нарса, ҳодиса), ўтмишда бўлган (нарса, воқиа), тарих.

МОНАВИЙ — наққош Монийга хос.

МОНГ — юрмоқ, бормоқ, кетмоқ, жўнамоқ, қадам қўймоқ.

МОНГДУР — юргизмоқ, жилдирмоқ.

МОСАБАҚ — илгари ўтган нарса.

МОСАФО — майнинг тозаси, тиниғи.

МОСИВАЛЛОҲ — худодан бошқа.

МОСИВО — ...дан бошқа, ...дан ташқари (бирор нарсани ёки кимсани шундай севиб қолишки, ундан бошқасини демас).

МОТАРО — кўрганинг, кўриб турганинг.

МОТАҒО — бўйин тобламади, ўзини силжитмади (пайғамбарни мадҳ этувчи оятга ишора).

МОТЛИҒ — енгилиш, мағлублик.

МОФИЗ-ЗАМИР — кўнгилдаги фикр, дилдаги.

МОФИҲО — ундаги, унинг ичидаги.

МОФОТ — йўқолган, қўлдан кетган нарсалар, бўлиб ўтган ҳодисалар.

МОХАЛАҚАЛЛОҲ — оллоҳ яратган нарсалар, мавжудотлар.

МОХУЛЁ — савдойи, руҳий касаллик.

МОШАРО — яллиғланган, қизарган жой.

МОШИТА — таровчи (сочни), зеб берувчи.

МОШОБ — жундан тўқилган кийим, камбағал, мискинлар кийдиган уст кийим.

МОШУРА — лўлача, олов пуфлайдиган най.

МОЯДАСТ — қўли узун, қудратли.

СПОРТ—МЕҲНАТГА ҲАМДАМ

Сирдарё вилоятининг Меҳнатобод районидаги Дзержинский номли давлат хўжалигида Ўзбекистон ССР Жисмоний тарбия ва спорт давлат комитетининг нашри — «Спорт» рўзномасининг байрами бўлиб ўтди. Мактаб ҳовлисида қурилган саҳна атрофига кўплаб одамлар тўпланишди. «Спорт» рўзномасининг муҳаррири С. Остонов ҳамда совхоз директори О. Турунбеков нутқ сўзладилар. Сўнг байрамнинг бадиий қисми бошланди. Тошкентдан келган меҳмонлар орасида «Лазги» дастаси ҳам бор эди. Унинг иштирокида катта концерт намойиш этилди. Дастанинг раҳбари Б. Мансуров ҳамда хонанда М. Ойнақулова ижросида янграган дилрабо қўшиқлар тўпланганларга жуда манзур бўлди. Ўзбек футболининг «овози» А. Имомхўжаевга сўз берилади. Таниқли шарҳловчи Аҳбор ака хўжалик деҳқонларига, уларнинг оила аъзоларига энг самимий истаклар билдирди, ташкилотчилар номига миннатдорчилик изҳор этди. Байрамнинг бадиий қисми Соат Шарипов ижросидаги қўшиқлар билан якунланди.

Фурсатдан фойдаланиб хўжалик директори О. Турунбековга бир неча савол билан мурожаат этдик.

— Хўжалигингиз ҳақида қисқача маълумот берсангиз...

— Совхозимиз 3500 гектар ерда деҳқончилик қилади. Шундан 2200 гектарида пахта етиштирилади. 350 гектар ерга ғалла экамиз, 100 гектар ердан эса сабзавот ва полиз экинлари ҳосили кўтарамиз. Таъкидлаб ўтишим керакки, хўжалик Мирзачўлнинг энг шўр ўзагида жойлашган. Шунга қарамай ҳосилдорлик йилдан-йилга ошмоқда.

— Очил ака, совхоз ҳудудида қанча аҳоли яшайди?

— Хўжалигимизда 420 оила истиқомат қилади, жами аҳолимиз — 2800 киши. Имкониятимиз даражасида ижтимоий муаммоларни бирин-кетин ҳал этаяпмиз. Ҳар бири 140 ўринли иккита болалар боғчаси, 800 ўринли битта ўрта мактаб бор. Ҳудудимизда 4 та савдо дўкони ва 1 та универмаг ишлаб турибди...

— Бугун ўтаётган спорт байрами ҳақидаги фикрингиз?

— Ҳозир далаларда иш нисбатан камроқ. Куз эса ҳосил учун қизғин палла ҳисобланади. Агар бундай тантаналар кўпроқ ўтказилиб турса, биз деҳқонларнинг руҳини кўтарган бўламиз. Фақат яхши кайфиятли одамдангина меҳнатда самара кутиш мумкин. Демак, бугунги анжуман кузда кўтариладиган катта ҳосилга ўзига хос замин яратади, дейиш мумкин.

Байрамнинг иккинчи қисми хўжаликнинг ўйингоҳида бўлиб ўтди. Ўзбекистон ССР Телевидение ва радиоэшиттириш давлат комитети, рўзномалар ходимларидан тузилган «Ижодкор» футбол терма командаси маҳаллий «Сўғдиёна» жамоасига қарши майдонга тушди. Ёз чилласида Мирзачўлда тўп суриш осон эмас. Лекин ҳар иккала томон аниқ ва тез ҳаракат қилди. Ўйиннинг сўнгги дақиқасида мезбонлар иккинчи жавоб тўпини киритиб, дуранг натижага эришдилар. Учрашув 2 : 2 ҳисоби билан тугади.

Далада ўтказилган спорт байрами унинг иштирокчиларида ҳам, ташкилотчи-мезбонлар ва томошабинларда ҳам яхши таассурот қолдирди. Кўпчилик бундай учрашувларни анъанага айлантириш лозим, деган фикр билдирди.

Хондамир ТОҲИР ўғли.

БОР БЎЛСИН, МУҲАББАТ!

Буюк мутафаккир шоир Алишер Навоийнинг «Лайли ва Мажнун» достони асосида саҳналаштирилган шу номдаги спектакль Маннон Уйғур номидаги Санъат институтида қўйилди. Институт ўқитувчиси Б. Умаров мана шу ўлмас асар орқали ўз талабаларини буюк сўз устаси Навоийнинг ижоди билан таништиришга киришди. Мажнун роли Б. Пирматовга, Лайли роли Н. Арзимуродовага ишониб топширилди.

Дунёга машҳур «Хамса»нинг учинчи достони бўлмиш «Лайли ва Мажнун» бир неча бор саҳна юзини кўрган. Ҳар бир режиссёр бу асарни ўзича идрок этиб, ундан завқ олган эди. Б. Умаров эса муҳаббатномадаги ишқ қудратини кўрсатишни мақсад қилган эди ва бунга эришди. Спектакль Алишер Навоий туғилган куннинг 550 йиллигига бағишланган.

Азимбой Мулло ОЛИМ ўғли

ТОҒ ОДАМИ

(ҲИКОЯ)

— Лапашанг, ландовур. Эркак деган ҳам шунақа бўш-баёв бўладими! Теварак-атрофга бундай қарайди-да, ахир. Кўрмаяпсанми, одамлар қандай яшашяпти? Ҳаммада данғиллама ҳовли. Ўттиз-қирқтадан қўй. Телевизор, видео... Анави, сабил қолгир, нимайди?

— Видеофильм...

— Видеофильм. Ҳамма топармантутарман. Битта сенинг уйинг ел ғирилласа қулаб тушай деб турибди. Отам замонида қурилган эски қўрғон. Эл орасида бош кўтариб юргилик ҳолим қолмади. Юзимга солишгани-солишган. Элдор қора: «Бойбича, эски қўрғонингиз тошлари олтиндан бўлмаса, ёнидан замонавийроқ уй қурдиринг. Катта ўғлингиз чўлда раис», — деб кулади. Ўғлим бўлса: «Чўлга кўчиб келинглар, бундоқ одамларга ўхшаб яшанглар», — дейди. Сен эса: «Ҳеч қаёққа кўчмайман, ота уйим, ҳали кўрасиз, кўчиб кетганларнинг бари қайтиб кела бошлайди», — деб билимдонлик қиласан. Кўчмаганингга яраша тузукроқ уй қурмайсан.

— Эна, мен ҳам одамларга ўхшаб уй солгим келади. Аммо нима қилай, битта ойликка қараган бўлсам, беш-олтита жўжа бирдай жон бор. Бир товуққа ҳам дон керак, ҳам сув... Уйни тиклашнинг ўзи бўладими? Шифер отлиққа бор, яёвга йўқ. Қишлоқ шўроси раиси тоғам бўлса устига пул сўрайди. Пора бермаса, бувамни ҳам танимайди.

— Ойлигинг қуриб кетсин, уч-тўрт ойда олтмиш-етмиш сўм оласан. Ундан ҳам ҳисобчиларинг юлиб қолишади. Ҳеч бўлмаса Бекбўл чўпондан ибрат олмайсанми? Шу оддий чўпон-а... Яқин-яқингинада сўлаги оғзидан оқиб юрарди. Бугун ҳовлисига қара. Учта тўққиз болорли уй. Таг-тугли пешайвон билан тағин. Ҳатто зинахонасини ҳам шиферлатиб олди. Энди элга гумбирлатиб кўпкари бераман, деб юрибди.

— Уни билмагандай гапирасиз-а. Давлат молларини алмаштиргани-алмаштирган. Зотли сигирни сотиб, қилтириқ бузоқ олади, семизининг ўрнига тирриғини...

— Ҳалоли бўлсин! Қандини урсин! Болам-чақам деган одам шундай қилади. Сенга ўхшаб иккита токнинг гулига қараб: «Бу йил майиз берармикин, йўқми?», деб ўтирмайди. Нақ отангга тортдинг. У ҳам сенга ўхшаб бир умр қўл учида яшади. Эплаб тузукроқ бир жой қурмади. Чўпон эди, қурса бўларди. «Болалар улғайишса, ўзлари қуриб олар», — дерди нуқул. «Менга ҳаром ёқмайди», деб ўтиб кетди дунёдан.

— Ростдан, ҳаром ёқмаган-да...

— Ҳаром ёқмайди деган гап — ўзини овутиш фақат. Ландовур эди. Ҳа-ҳа, худди сенга ўхшаб ландовур эди... Акангнинг орқасидан чўлга бординг, дала шийпонида ёвғон қайнатгич қилиб қўйди деб шумшайиб қайтиб келдинг. «Ўзимизнинг тоғлар яхши» эмиш. Шўринг қурсин, ёвғон қайнатгич бўлсанг ҳам мўмай пулни шилиб юравермайсанми! Бир-икки йилда уй-жой қурардинг. Хотинингга ул-бул олиб берардинг сен ҳам бундоқ эркак бўлиб. Ҳалигача енгини осилтириб келинлик кўйлакларини кияди. У ёқда аканг ҳисоб-китобини ўзи эплаётган бўлса.. Келиб нима қилдинг? Уста бўламан, дединг. Чорбоғдаги эски толларни кесдинг — кува ясашга тушиб кетдинг. Кир ювгич мошиналар кува бўлаётган замонда тол куваларга бало бормиди?

— Тол кувалар мойининг мазаси бошқача бўлади-да.

— Биламан. Шўринг қурғур, биламан. Лекин у куваларни пишадиган қизлар қоптими? Кўкрагини диркиллатиб юришларини кўрмайсанми? Ҳеч бўлмаса Назар магазинчининг қизига бир қараб қўймайсанми? Бошқалари ҳам ундан баттар. Замондан орқада қолгансан. Куйганимдан гапираман. Ўқимаганинг панд беряпти.

— Акам ўқиб олсин, деб қолиб кетдим-да. Кўрмагандай гапирасиз. Кейин, уйлансин, дедим. Армияга кетдим. «Ўзинг уйлан, қачонгача оқсочлик қиламан», — деб туриб олдингиз. Беш-олтита қўйдан ҳам айрилиб қолдик. Кейин отам вафот этдилар. Келиб-келиб энди таъна қилаяпсизми?..

— ...Келин, сен уйга кириб тур. Эринг билан бир яхшилаб гаплашиб олай. Бунақа яшаш жон-жонимдан ўтиб кетди.

— Ана, чиқди. Офтобага кирган экан... Гапираверинг, нима қил, дейсиз?

—Гўр қил, дейман, ер қил, дейман. Зийрак момонгнинг боши айланма қўйига ўхшаб қолибсан. Акангнинг ёнига қайтиб бор, дейман. Нима буюрса, шуни қил, дейман. Бошингни ҳам қил, дейман. Берган пулларини ол, қайтарма. Шиферли уй қур, дейман! У ҳам уч-тўрт йилда бир келиб-кетадиган бўлди. Укаси рўйхуш бермагандан кейин нима қиларди. Келса ҳам жўралари билан Бармоққоя тагидаги булоқ бошига бориб, битта қўйни сўйиб, ўйнаб-кулиб қайтиб кетади. Киндик қони томган уйнинг аҳволидан уялса керакда. «Мен истаганингча пул бераман, сен данғиллама ҳовли сол» дедиям, кўнмадинг. «Бировники юқмайди, бир куни таъна қилади. Ўзингнинг уйингда ўтиргандай бўлмайсан», дединг. Яккаю ягона аканг бегона бўлиб қолдими?

— Акам бегона эмас, лекин ёнига бормайман. Ҳамма гапни сизга айтаверишим керакми? Қандай пул топишини биламан. Бешикдаги гўдакларига ҳам «ойлик» ёздириб олади. Қўл остидаги одамлар эса зўрға кун кечиришади. Уларни ёлчитмайди. Сизга тўғрисини айтсам, улар акамни ёмон кўришади. Аммо иложсиз... ишлашади. Сиз пахтакорларни билмайсиз. Сиртидан қараганда ҳаммаси яхшидай кўринади... Қайси «катта»нинг қўлида ишласа ҳам шу. Менинг орим келади.

— Ҳа, фақат сен биласан. Оринг қурсин, ориятли бўлмай ўл. Орли бўламан деб дунёдан шўртумшуқ бўлиб ўтасанми? Орни бургутга чиқарган! Кўзи овига ўтмай қолса, ўзини қояга уриб, яксон қилади! Бу замонда орга бало борми? Ўтиб кетган бари. Орсизлар, номуссизлар замони бу! Очдан ўласан. Икки ўғлингни суннат қилдиришинг керак. Ёши ўтиб бораяпти Манов ордона қолгур уйдан ҳам одамлар бир чўқум ош есин. Тириклигимда кўрай. Мени ҳам боғлаб берган эмас.

— Қашқа такани сўяман. Ҳаром-ҳаришнинг фарқига борадиган беш-олти қарияни чақириб тўй қиламан. Яссоқ овчи ҳам шундай қилди-ку.

— Яхшини гапирмайсан. Яссоқ овчининг ҳам сенга ўхшаган. Совхознинг хашак-пашагига қарашиб юради-да, тоғдан келмайди, бир нима отадими йўқми, санқигани-санқиган. Шу билан дўстсан-а... қўшмозор бўлгурлар.

— Мени-ку гўрдан олиб гўрга соласиз. Уни сўкманг, ишқибозлик-да. Аммо бечора бўлса ҳам, тоза одам. Ҳаромга қўли бормайди. «Тоғликлар — тоза бўлишлари, лойқаланмасликлари керак, бизларга қараб бошқалар андоза олишсин». — дейди.

— Ҳа, сенга қолса, икковингдан бошқа ҳамма ўғри, каззоб, муттаҳам, ҳаром.

— Аҳмад муаллим ҳам тоза одам. Ўқувчиларни токзорига олиб бормайди, токларини чоптирмайди. Уларни ўзи очади, ўзи кўмади. Мулло Кўчимнинг ўғлини ҳам ўша ўқитган. Ҳозир у Тошкентда, ёзувчи. Келиб қолса, совхоз директори ҳам иззат қилади, чопиб хизматида бўлади. Унинг қўлига директорнинг ўзи сув қуйганини кўрганман.

— Ҳали мени нотозага чиқарарсан. Ёшлигидан отангнинг орқасидан эргашиб, «бу ҳалол», «бу ҳаром»ни ўрганиб олгансан.

— Отамга тил теккизаверманг! «Шу кетишда бўлса, қишлоқдаги 200 хонадондан ҳеч бўлмаса биттадан одам қамалади», — дер эдилар. Ана, нима бўлди. Отамнинг айтганига яқинлашиб қолди, кеча милисалар ёзги буғдой хирмонига қоровул бўлган Ҳамид чўлоқни, дала нозири Саримбойни, бригадир Қувонбойни ҳам совхоз катталари орқасидан олиб кетишди.

— Вой, нима қилишган экан улар?

— Сотишган. Ейишган. Пулларига данғиллама ҳовлилар қуришган.

— Хаҳ, ер ютгурлар! Қувонбой сариқдан бир қанор сомон сўраганингда «Бу давлат хазинаси», — деб бермаган эди. Гўштга мол ҳайдагич амакинг тинчми?

— Ҳозирча тинч.

— Нега ҳозирча.

— Унинг ҳам ишкали бормиш. Шаҳарга гўшт етказиб беришда қандайдир чалкаш қоғозлар тўғрилар экан. Энди тўғрисини айтсам, акамдан хавотирдаман... Урчуғингизнинг ипи узилиб кетди. Нега анграйиб-дингиз? Чўлларда бўлаётган ишлар олдида совхозимиздаги ишлар ҳолва эмиш. Аҳмад муаллим ҳаммасидан хабардор. Энди совхоз ишчиларига ҳам «нормал» ойлик беришади, дейди у. Газета, телевизору радиоларда шундай дейишибди.

— Анави икки йилдан буён бузилиб ётган радиони тузат. Одам дунёдан хабардор бўлиб туриши керак. Эски замон эмас-ку. Қара, қанча гап. Ўзим кавламасам, сен ёрилай демайсан. Ота-боболаринг, худо раҳмат қилсин уларни, яшашга зап жойни танлашган-да. Қалдирғоч уясидай тоққа ёпишган уй. Юрсанг, изинг тушмас сўқмоқ. Дунёни ўт олса — билмайсан. Лекин, ўғлим, ўзимнинг ўғлим-ей, оламнинг қайси бурчагида бўлма, ҳалол яшашга етмайди. Ҳалол яшаш керак. Бизнинг пешонамизга ҳам шиферли уй битар. Совхоз «нормал» ойлик беради, дейишибдику. Энди, ўғлим, битта гапимга йўқ демайсан. Акангдан хабар олиб кел. Бугуноқ жўна. Келинга айтсанг, нафақа пулимдан йўл кира беради. Аканг ота-боболарингдан бошқачароқ чиққан...

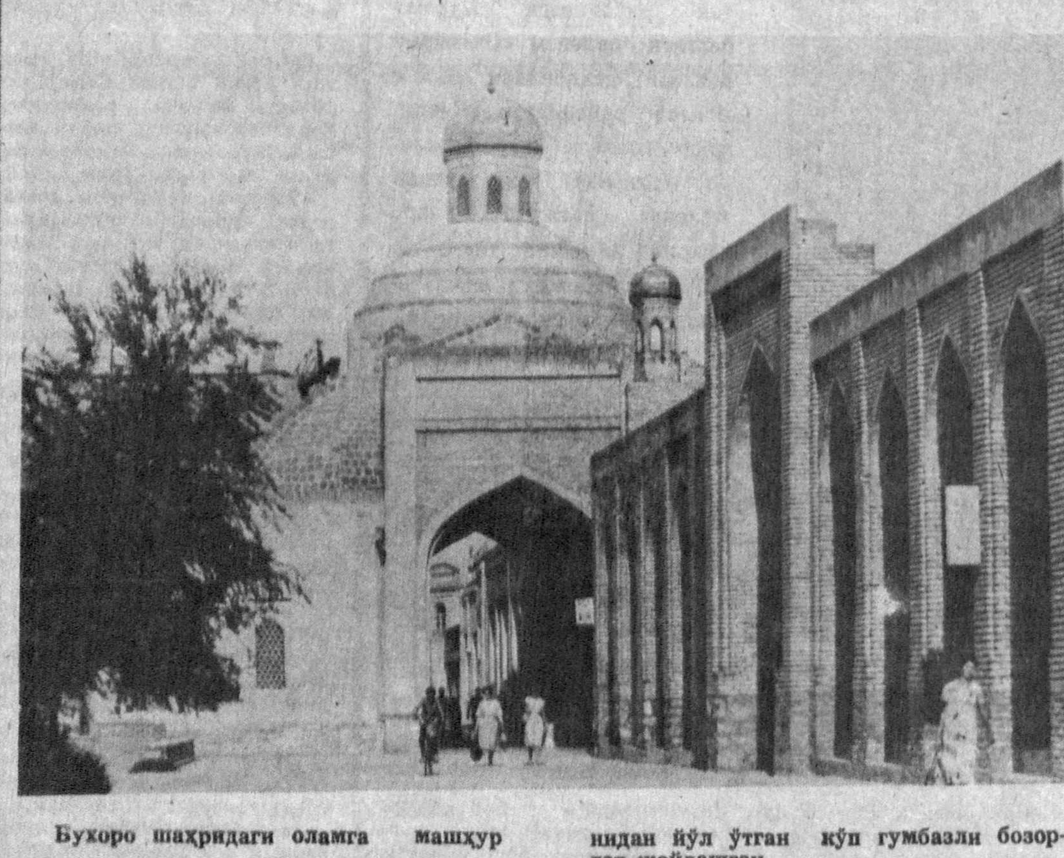

Бухоро шаҳридаги оламга машҳур обидаларни ўзаро кўп гумбазли савдо бинолари бир-бири билан боғлайди. Ҳар бир улуғвор обида ёнида тўрт томонидан йўл ўтган кўп гумбазли бозорлар жойлашган.

СУРАТДА: шаҳардаги ана шундай бинолардан бири.

А. КОШКИН олган сурат.

МАРКАЗИЙ ШИФОХОНАЛАРДАН ҚОЛИШМАЙДИ

Хоразм деҳқончилик-саноат қурилиши ишлаб чиқариш бирлашмасининг «Астон» канали бўйида, Янгиариқдаги Ленин номли жамоа хўжалигининг кўркам жойида барпо этилган санаторий-профилакторийси дастлабки дам олувчиларни қабул қилди. Бу ерда бир вақтнинг ўзида юздан ортиқ киши даволаниши ва дам олиши мумкин. Сауна, ҳовуз, физиотерапия, спорт майдончалари уларнинг хизматида. Шифохона атрофида боғ барпо этилган.

Шифохона қишлоқ қурувчилари маблағи ҳисобидан барпо этилди, лойиҳани ҳам уларнинг ўзлари тузишди. Шифохона ёнида озиқ-овқат дўкони, ёзги кинотеатр, газ сув билан савдо қилувчи автоматлар бор.

Ҳозир Хоразмда ўндан ортиқ тармоқ санаторий-профилакторийлари ишлаб турибди, уларда ёз мавсумидагина уч минг нафардан ортиқ пахтакор ва шифокор, газчи ва энергетик, шофер ва чорвадор дам олади. Шифохоналар Амударё, Туямўйин сув омбори, Шўркўл ва Калажик кўллари соҳилларида жойлашган бўлиб, дам олиш ва саломатликни мустаҳкамлаш учун барча шарт-шароит яратилган.

(ЎзТАГ).

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи Номоз САЪДУЛЛАЕВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МУАССИС: Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП

Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ ордени босмахонаси. Тошкент шаҳри.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Босишга топшириш вақти 21.00 Босишга топширилди: 21.40 Индекс: 64608. 5717-буюртма.